

**Núm. 87. Segona època
gener - març 2006**

3 **La seva feina,
la nostra missió**
Editorial

4 **Homenatge a Raimon
Galí i Herrera**

14 **Política i dignitat
nacional**
Josep M. Ballarín

18 **ENTREVISTA**
Josep Espar i Ticó
Jordi Barnadas

24 **Maria Rubies i la
pedagogia que ens
convé**
Josep Va rela i Serra

30 **La mirada religiosa
del setè art**
Josep Hereu

36 **NOTÍCIES DE CINEMA I
LLIBRES**

Núm.

87

Revista Rellu

c/ Aragó 287, 3r, 2a. b

Tel. 93 488 09 00

Fax. 93 215 87 68

08009 Barcelona

relleu@relleu.net

Preu: 6 €.

Butlleta de subscripció a la revista RELLEU

Desitjo rebre periòdicament la revista RELLEU a partir del núm. ■ ■

Subscripció anual (4 núm.): 18 €

Fotocopieu i retalleu aquesta

butlleta i trameteu-la a

Revista Rellu

C/ Aragó 287, 3r, 2a, b

08009 Barcelona

Nom.....
Cognoms.....
.....
Adreça.....
.....
Telèfon.....Població.....
.....
Comarca.....

DOMICILIACIÓ DE REBUTS EN BANC o CAIXA

Sr. Director, li prego que atengui, amb càrrec al meu compte/llibreta, els rebuts que li presentarà la Fundació Rellu.

Nom i Cognoms del titular.....
Nom del Banc o Caixa.....
Adreça de l'agència.....
Població.....
Codi Compte Client (CCC).....
Entitat Oficina Control Núm. Compte
Data.....
Signatura del titular del compte o la llibreta

LA SEVA FEINA, LA NOSTRA MISSIÓ

Editorial

Tot això de l'estatut ha anat com *podia* anar. Va sorgir com una estratègia en els equilibris i tensions de la política catalana més estricta i quotidiana i del joc enrevesat de les relacions entre la política catalana i la política espanyola i s'ha acabat de la mateixa manera. Gairebé en cap moment de tot el procés s'ha aixecat el cercle que restringia tot l'afer als límits del protagonisme dels polítics i dels *media*. Possiblement perquè dintre del seu caliu l'agitació els entretenia d'una manera notable amb fortes dosis d'emocions, rèpliques i contrarèpliques, trobades a dues, tres, quatre i cinc bandes, esmorzars, dinars, sopars i berenars, brindis amb cava, i tota la pesca...El resultat de tot plegat és un resultat ben propi de la vida *possible* d'una comunitat autònoma de les dibuixades en la constitució espanyola de 1978, que s'afanyaran a recollir *totes* les restants. Tots els actors de la representació hauran de meditar primerament que estan més encerclats en ells mateixos i els seus tics que quan la varen començar. Que no s'enganyi ara ningú s'ha escrit únicament una pàgina de la vida d'una comunitat autònoma i del parlamentarisme espanyol definits l'any 1978. La sobrietat i la discreció en el comentaris són obligatoris i seran benèfics. Perquè, com deia la vident Ada Castells al Diari Avui del 23 de gener: "*cada cop hi ha més ciutadans que viuen al marge de la política, però de tant embrancar-se en batalletes, la política ni se n'ha adonat.*"

Els sempre il·lusionats, si és que encara en queden, ara decebuts poden aprendre una gran lliçó **NO ESPERAR DE LES COSES MÉS DEL QUE PODEN DONAR**. El destí de la participació catalana a la vida política espanyola és, des del decret Dato de desembre de 1913, enredar una reivindicació de dignitat nacional i llibertat com a poble en els problemes de

l'estructura administrativa de tot l'estat espanyol. Barrejar qüestions de distinta naturalesa no serà mai un camí per a resoldre-les adequadament. **Que no ens confongui ningú: Catalunya no ha recuperat mitjançant aquest Estatut les seves llibertats.**

Els rondinaires crònics, que sense definir res que la pugui substituir o vivificar, malparlen sense parar de la vida política real en cada moment, han d'aprendre també una lliçó complementària: **NO ESPERAR DE LES COSES MENYS DEL QUE PODEN DONAR**. En el marc d'una constant confusió de qüestions, entre la cridòria sovint insuportable dels uns i dels altres hom pot fer en cada cas una feina més mal o ben feta i esperar-ne uns resultats. Els nostres polítics, tots, han fet la seva feina. Simplement *la seva feina*, una feina que certament ni pot despertar grans entusiasmes ni mereix tampoc una curiositat continuada dels seus ritmes falsament intensos. **Per més voltes que li donem, però, fora exagerar molt i molt sostenir que aquest Estatut és un marc per a la vida catalana pitjor a tots els anteriors des de 1714.**

LA NOSTRA MISSIÓ, la dels qui no renunciarem mai a exercir políticament de ciutadans lliures en una nació sobirana, ens exigeix situar les coses ben situades en la llarga distància del relleu entre generacions. La nostra missió **ÉS UNA MISSIÓ DE SEMBRADORS**: sembrar un noble sentit de l'ideal a defensar, de la dignitat a mantenir, de la plenitud a esperar. **ÉS UNA MISSIÓ D'ENFORTIR REALITATS** en el dia a dia, missió més continua que les actualitats, enfortir la vida escolar, professional, acadèmica, cultural, econòmica, i tants altres aspectes de la vida de la nació catalana que depenen del nostre protagonisme com a ciutadans. **Li cal a la nostra missió saber esperar sempre de les coses just el que poden donar.** ●

HOMENATGE A RAIMON GALÍ I HERRERA

Recentment traspassat, en Raimon Galí i Herrera (1917/2005) ha estat un dels mestres que ha contribuït a orientar els esforços de successives generacions preocupades pel renovament espiritual del nostre país. Ell és l'autor del primer article, *Un nou relleu*, del número 11 de la revista Relleu, així com de nombrosos escrits en números successius. El número 55 (gener-març 1998) és dedicat ínte-

grament als actes d'homenatge que se celebraren en ocasió del seu vuitantè aniversari.

Presentem a continuació les intervencions fetes amb motiu de l'Homenatge organitzat per la Fundació Relleu i el Grup d'Estudis Nacionalistes el dia 20 d'octubre de 2005 a l'auditori de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. ●

EL TESTIMONI DE RAIMON GALÍ

Jordi Sales i Coderch

El nucli del testimoni de Raimon Galí i Herrera em penso que és el següent: un país, que tan sovint s'ha de defensar, hauria de tenir les virtuts necessàries per a poder-ho fer d'una bona manera: el goig de la vida i la disciplina.

Per tal de comprendre la vida d'en Raimon Galí com un destí cal *comprendre* dues coses:

1) Pertany a la generació de soldats de la Guerra del 36, sempre els va ser fidel. Catalunya també és un poble de bons soldats. Per què no ho hauria de ser? Els soldats del 36 van quedar molt decebuts dels polítics i homes de cultura republicans. Aquesta és una de les claus que sovint passa inadvertida i sense la qual no s'entén d'una bona manera el testimoni de RGH.

2) La segona cosa és com es cargolen amb el pas del temps la seva vocació militar i la d'historiador, i finalment, la d'escriptor.

La seva primitiva vocació militar fou primerament sacrificada en l'obediència filial en profit dels estudis de Filosofia i Lletres a la primera Universitat Autònoma de Barcelona. Un cop recuperada durant la Guerra Civil, l'Escola de Guerra, aquesta vocació militar fou servida al front en defensa de la República Espanyola. I també fou continuada en la idea matriu dels *Quaderns de l'Exili*, que era la de formar una unitat militar per tal de combatre amb els aliats

sota bandera catalana contra el nazisme. Els homes de Quaderns accentuen la ruptura amb el republicanisme històric i el culturalisme.

Aquesta primera vocació fou complementada amb els seus estudis d'història i d'antropologia a l'exili mexicà. Finalment en l'afirmació catalana contra el franquisme també podem descriure un ersatz de la milícia en la seva funció de cap a l'escoltisme i al CC implicada ara en una funció de mestre i orientador de vocacions realitzada sempre atípicament, això és, al marge de les institucions universitàries.

I més finalment, durant els anys vuitanta i noranta del passat segle, per sort cada cop més unificades, es deixen discernir, però, la funció d'orientador de camins personals i d'iniciatives dels més joves junt amb la cada cop més intensa dedicació a l'escriptura.

Vaig conèixer RGH l'any 1981. La llegenda del personatge la coneixia des dels meus anys de formació als inicis de la dècada dels seixanta. Era l'home del "misteri", era com una ombra que planava sobre molts plantejaments socials, no em van saber explicar mai ben bé què deia.

Un dels aspectes més maltractats, per la frivolitat ambiental, de l'obra de Raimon Galí és la seva apel·lació al *sentit de l'honor*. Aquesta densa exigència de no fer malbé amb les nostres febleses i claudicacions la bellesa del món. Raimon Galí ho va viure i ho va glossar en les seves memòries.

“El que havia vist amb els meus ulls era la bellesa inexpressable del món, lligada amb el fet de la meua vida que en formava part”.

D'aquí deriva el seu concepte central del seu patriotisme, la figura del “pont espiritual dels mediterranis” (Coma-ruga, 1984). Aquest pont ho és entre el goig de viure en la joia i la festa com una riba i la tragèdia i duresa de la vida per l'altra. L'arc d'aquest pont és sostingut per la virtut com heroisme fet cultura en el sentiment de l'honor i el coratge habitual de defensar el patrimoni comú. El fil roig de l'esforç de Raimon Galí ha estat el seu lligam amb la bellesa del món, el destí d'un poble i l'honor d'una generació. La seva lliçó ha estat i serà fecunda en el temps més amagat que el de les actualitats que no sempre li foren favorables, el temps de les persones, dones i homes, que ell ajudà a orientar-se. Les orientacions són personals, la suma d'orientacions donen climes, ambients...

Jo no diria que el testimoni de RG és estimar o voler l'impossible. Conté sempre la possibilitat de centrar-nos en la dimensió decisiva... *Recalada*... és el testimoni central de RGH, que explica per què feia i fa nosa a tanta gent... el lleigeix cada sis mesos..., és el testimoni d'un trànsit des d'un poble que reaccionava espiritualment des

d'una tragèdia terrible, el Desastre Nacional de 1936-1939, a uns sectors hegemònics que treballen per tal de fer rendibles culturalment i mediàticament i en un cert sentit políticament, una resistència autoreferent perllongada en una transició cofoia. Galí va ser molt dur contra aquesta mutació de l'escena i tots els seus protagonistes. Va ser dur des d'una tendresa “inextingible” sub specie aeternitatis...

Proposta d'ordenació dels escrits de Raimon Galí:

A) Primers escrits publicats: *Senyals de Camí* (1962), *Els camins de l'estimar* (1981), *L'amor en la història* (Columna 1997)

B) Comentaris polítics: *La ciutat. Les arrels de la democràcia* (1996). *Mística i Política* (1997)

C) El testimoni central: *Recalada 1948-1962* (1984)

D) Opus Magnus: La sèrie “Signe de Contradicció” que s'ordena així: (1) *La Catalunya d'en Prat* (1985). (2) *La Catalunya d'en Macià* i (3) *L'Avantguerra*. (2001) (4) *Aixecament i Revolta*. (1997) (5) *L'Exèrcit de Catalunya* (1991). (6) *El X Cos d' Exèrcit i la caiguda d'Aragó* (1994). (7) *L'Ebre i la caiguda de Catalunya* (1996 ... *L'index*..

E) De Síntesi: *Memòries* (Proa, 2004) i *Semblances* (Barcelonesa d'Edicions, 2005).

F) I un munt d'articles i lliçons a la Revista Relleu des de 1983 fins entrats els 2000

PAPER HISTÒRIC DE RAIMON GALÍ

Josep M. Solé i Sabaté

Un dia de l'any 83 o 84 va dir que em volia conèixer. Jo havia sentit parlar d'ell d'una forma distant a Josep Benet i a Joan Raventós. El vaig anar a veure a Igualada en un piset humil; sempre ens hem vist en una habitació tancada.

Aquella tarda de dissabte vàrem parlar molta i molta estona i vaig sortir d'aquella conversa absolutament encisat, estava com gairebé en èxtasi i recordo que en sortir em va dir una cosa que em va impressionar molt: no sé què "a les teves ordres", I vaig pensar a les ordres de què, què he de fer jo? M'estava dient que el que jo havia de fer era continuar la meva feina, la meva professió, analitzant, estant un home rigorós, honest i, al cap d'un temps, un dia li vaig dir "Raimon has d'escriure les teves memòries"; em va contestar que no. Vaig insistir dient: has d'escriure les memòries, perquè aquests 4 volums: *Recalada, Temps de contradicció...* etc, ens ho llegirem uns quants; alguns que no ho faran, els menysprearan i la majoria, els ignoraran. Has d'escriure les memòries en 150 pàgines. El vaig convèncer.

Les memòries són molt més properes i vitals i parlen de coses que, de vegades, no havia parlat en les seves intervencions: la infància, els jardins, els seus voltants, això que feia que anés amarant-se d'aquesta terra seva... I diu a la pàgina 52 de les seves memòries, parlant de la seva joventut "sentíem la veritat de Catalunya a les nostres venes sense cap mena de prejudici"

Per aquesta raó, em sentia molt proper a ell. Jo havia estat envoltat de gent de prejudicis, de valors, de doctrines, de compliments i de coses que havies de creure. Havia acabat per no creure ningú i per creure en el més elemental, el que

podia tocar i palpar: la meva terra, la cultura, la llengua. I a més a més, passava una cosa, havia viscut el període universitari del 65 fins al 75. Havia viscut tot aquell corpuscle materialista on darrera no hi havia res i, d'això, me n'havia adonat, com d'altres joves també.

Sempre discutien amb en R.G. i al final deien: molt bé, endavant. D'on li ve tot això? En primer lloc, d'una idea de país, que la treu de qui viu a la ciutat de Tarragona a l'entorn d'una família amb una educació pedagògica en llibertat i en una certa disciplina familiar.

El segon component el té del grup de Palestra, de tot aquell grup de joves tocats per fer un servei de cara al seu país

Tercer: l'excursionisme, que li portava el coneixement bastant acurat de tot el territori i li permetia veure totes les contradiccions, la fortalesa, la fermesa del país, la cultura, la seva varietat i la seva grandiositat

Hi ha la implicació personal. Té una idea de país i en R.G. el vol transformar i s'hi implica personalment i ho fa a la primera oportunitat que té. A partir del món acadèmic universitari i a partir d'alguna cosa molt elemental. Ell ho diu també: "jo abans d'anar al meu compromís bèl·lic havia passat per l'Escola de la llibertat, de la responsabilitat, de la confiança de l'home en l'home, de l'amor a la Pàtria."

I quan va a l'Escola de Guerra fa això. Va a l'E de G. en un aspecte que, per diferents raons, encara no hem reivindicat prou i és un dels temes que tenim en comú: Reivindicar perquè Catalunya no havia de tenir una E. de G., no solament com a poble valerós, com ha dit Jordi Sales i amb molt coratge, sinó també militarment, com al llarg de la nostra història, en època medieval, moderna, etc. no sempre ben dirigida però, ha estat un poble valerós; i això explica el seu compromís amb l'E. G. Aquest compromís, del qual sortirà com a oficial, no li evita veure les contradiccions que es viuen al front d'Aragó a l'Exèrcit de Catalunya i té el coratge de descriure'l en 4 volums, que són d'una riquesa detallística extraordinària, d'una anàlisi que, de vegades, tens la sensació que el moment més ric vitalment, de construcció i de pertinença i de sentir-se més actiu amb el present de Catalunya,

és allò que es diu de vegades: “*el que està tant al cor dels homes és la guerra*”

Tens la sensació que és una època en la qual R.G. es va sentir defensant al límit el país i se sentia en una actitud de la qual no va renunciar mai; és a dir, la implicació total amb la idea i la voluntat de defensar un cert esperit militar molt propi de la història de Catalunya, fins que es va deixar de tenir l'exèrcit propi a partir del decret de Nova Planta de 1716, encara que, anys després, aquest exèrcit actuava amb l'imperi austríac.

En un segon punt, implicació personal. Això fa que quan vagi a l'exili hi hagi unes quantes persones que comencen juntes a analitzar què és el que ha passat, què ha estat la història de Catalunya, quins han estat aquests mestratges, aquests pensadors. És gent molt jove però ha deixat un pòsit que encara dura. Aquí, lògicament, hi ha una figura indiscutible, Joan Sales, amb la seva obra *Incerta glòria*, un monument a la literatura, al país, a l'anàlisi, al compromís, una visió de la Guerra Civil espanyola possiblement de les més riques que mai s'han escrit.

En R. G. i els companys de l'exili fan una cosa que és molt extraordinària. Comencen a pensar quina és la història d'aquest país i ells diuen que València, Mallorca i Catalunya són un mateix país. S'havia dit alguna vegada això, és a dir, el que després s'anomenarà Països Catalans. Cada un d'aquests països, amb els seus trets característics, tots junts fan una sola nació, és la nació gran, és la nació que ens engloba tots. Dins d'aquest examen fan la revista que es diu *Quaderns de l'exili*. Aquesta és, de totes les que es fan, la més estrictament política, la que menys mira el passat, la que més tanca les ferides sagnants de l'exili i de la tragèdia i de la fossa profunda que s'ha produït entre catalans, a conseqüència de la Guerra Civil.

En una altra dimensió l'anàlisi de l'exili porta a una trista conclusió: l'exili, per a combatre, no

serveix per a res. Lògicament, això farà que, com moltes persones, en referència a l'exili i en referència a certes actituds de compromís tan íntegre, en R. G. es trobi sol, marginat, perquè és un home, com diu a *Signe de Contradicció*, a qui no li importa anar a contra corrent. Si l'exili per actuar dins del país no serveix per a res, s'ha de tornar. I tornen (són molt joves), però es dediquen a activitats molt diverses

Què pretenen ells? En aquesta quarta etapa el que fan és mestratge, actuen i fan de mestres. Són el pont de comunicació entre un país que té normalitat i que ha culminat, en molts aspectes, la Renaixença i l'ha completat en el que va ser la Generalitat republicana.

En aquell moment, ells són el pont, els qui

faran de vasos comunicants cap a la generació que s'ha de construir. No volen que entre aquells moments d'abans de guerra i després, no hi hagi res. Ells faran de pont, amb totes les dificultats inimaginables, per les circumstàncies que ja sabem: dificultats internes

del país, la complicada vida dels partits polítics en l'exili i la clandestinitat. Faran mestratge en tot: en l'excursionisme (rutes de coneixement del territori), amb els seus conceptes espiritual i religiós, sempre deixant tot el marge possible.

Moltes vegades aquest mestratge va contra corrent, perquè moltes de les seves reflexions no venen de fora perquè són més modernes i de forma papanata les assumeix, sinó que les elabora, les discuteix, s'amara d'elles i si les rebutja, ho diu. Per exemple, davant del marxisme que es presenta a Catalunya, no se'l creu. Veu que és una gran cobertura, de la qual la carcassa està buida. El mateix fa amb el materialisme. Això li suposarà, a partir dels anys 60, que es quedi marginat i sol quan els partits vagin cap a postures materialistes, marxistes. Hi ha poques excepcions, en aquesta taula n'hi ha alguna, i d'això la gent se n'adona.

Ells [la gent dels Quaderns] són el pont cap a la generació que s'ha de construir. No volen que entre abans de la guerra i després, no hi hagi res

R. G. explica, i fins i tot la critica, la no religiositat. És a dir, la religiositat del nacional-catolicisme està de baixa. El Concili Vaticà II porta una altra forma de religiositat. Molta gent pot assumir lliurement aquesta nova religiositat, però una altra gent el que fa és obviar-la, substituir-la, perquè, quin model hi ha?, per un model humanista-espiritual. No hi ha res. I quan ell denuncia això, no crea simpatia en massa gent.

A nivell polític, un element als anys 60-70 tampoc li crea simpaties. Es tractava de la descolonització que s'estava produint i ell deia: "atenció, no es pot fer de qualsevol forma." Ara veiem el resultat, amb aquesta vergonyosa tanca a Melilla, etc. Tothom es vol escapar dels països descolonitzats, perquè no van posar unes bases, una estructuració i adequació, donant les oportunitats perquè aquella gent, després de la descolonització, tingués les oportunitats, en la seva majoria, de viure lluny de la misèria i de la situació que s'ha produït.

Aquest mestratge és el que fa que hi hagi persones que, als anys 50-60, recuperin aquest catalanisme que havia entrat en una profunda contradicció i un descrèdit a conseqüència del que s'havia viscut a la Guerra Civil i a l'exili.

R. G. va ser un arc d'aquest pont que va donar aquesta continuïtat entre una generació i una altra i va fer possible l'aparició de persones que, fins i tot amb les contradiccions com les que hem viscut, tinguessin un element comú: el fet del país, de la nació, de l'entitat, el fet de la cultura. D'aquí surten els qui després seran els dirigents que hem tingut en aquest país i encara tenim en el present. I tot això malgrat els cants de sirena vinguts de fora, malgrat una immigració que no ha tingut l'oportunitat d'unir-se al projecte polític nacional del país.

R. G., i amb això acabo, va ser un punt clau de referència d'aquest període. Jo diria, com a resum de tot ell, una frase que em sembla que el resumeix molt "la veritat és que els somnis i les vivències no s'estronquen, sinó que evolucionen". ●

L'ESPIRITUALITAT DE RAIMON GALÍ

Josep M. Ballarín i Monset

Jo no em veig amb cor d'escriure tot el que recordo de Raimon Galí, però us ho donaré gravat. Em passa que jo era incapaç de parlar de Raimon Galí al davant de la gent amb un paper escrit, perquè jo lleigeixo malament i aleshores ho vaig engegar; m'ho vaig pensar molt, això sí, i em fa l'efecte que no vaig fer més que citar unes quantes anècdotes, tal i com va resumir un periodista, fent honor a la seva classe científica, que no en pesquen ni una.

Això que acabo de dir-vos preneu-vos-ho com allò que ara en dieu un off-the-record; ara engego de debò:

Hi havia un grec que deia que la seva casa era petita, però demanava que els déus li fessin la gràcia que mai no fos plena; fa molts anys que ho vaig llegir, no era ni capellà, i vaig trobar que era una solemne bestiesa. Aleshores la meua casa de Matadepera era molt petita i no hi cabien els amics que tenia... i això sempre m'ha passat, gràcies a Déu; de manera que la casa de Queralt, quan era petita, em quedava massa petita i quan va ser més gran, encara era petita. I ja sabeu que la casa de Gósol, amb un parell que vingueu, ja se m'omple i això em posa molt trist, què hi farem. Això és per dir-vos que penso que amb Raimon Galí partíem de coincidir en una cosa: que un dels dons més grans d'aquest món és l'amistat. Jo he tingut la sort de tenir molts amics i tots han estat amics únics, irrepetibles i diferents els uns dels altres, però Raimon Galí ha estat per a mi l'amic, perquè mai no m'ha deixat, ni jo a ell i em fa l'efecte que, si davant de Déu, les coses bones serveixen per redimir els pecats, l'amistat amb Raimon Galí em redimeix de moltes coses.

Això ho havia de dir. I ara engego:

En Jordi Sales ens comentava que, criticant Raimon Galí, no sé quin dels nostres savis deia que en Raimon era capaç de trobar misteris fins a les sopes. I tant que sí! Però, de fet, és que n'hi ha. Més enllà del misteri de la composició i el de la biologia, el misteri es troba en què, quan es comparteix la taula amb l'amic, es converteix en misteri. Ve-t'ho aquí que tenia raó en Raimon.

Vaig conèixer Raimon Galí abans de ser a Queralt. Encara era professor al Seminari de Solsona i, de tant en tant, baixava a Barcelona, quan estàvem en l'esplet de l'escoltisme. El vaig conèixer a una cantonada, no recordo si del Clot o de Sant Andreu, per on passava un vent tan fred que et glaçava les paraules. Vam començar a parlar i, de seguida, ens férem amics; parlava de la guerra tal i com jo l'havia viscut, es a dir, no s'assemblava de res ni a com l'explicaven els de Franco ni com l'explicaven els comunistes; era la guerra que va passar un català que les va passar totes i que, tant els uns com els altres, l'haurien pelat.

Des d'aleshores ens vam tractar molt. En el moment de crisi a l'escoltisme, un capellà, que hi va intervenir (i que després intervindria a la desfeta del CC), em va dir "tu ara ets el profeta d'en Galí, i demà, en seràs el dimoni"; jo vaig dir-li que ho dubtava, perquè tant Raimon com jo estem sonats de la mateixa manera, volia dir que la sensació de l'amistat que teníem era la mateixa: a totes. I va ser així. Jo vaig ser l'amic de Galí. Allò que els grecs en diuen *kateksohen*, i que Jordi Sales us explicarà pla bé.

El títol de la meua xerrada és "l'espiritualitat de Raimon Galí". Us confesso que aquesta paraula de l'espiritualitat la trobo tan solemne que em sembla una carallotada. Per dir-ho a la meua manera, que, és clar, queda més llarga, seria "la manera de viure cristiana de Raimon Galí", que era molt pròpia i de la qual rarament parlava, però que jo he pogut conèixer.

Per entendre-ho, cal començar per l'obvietat: Raimon Galí era fill d'Alexandre Galí, el primer pedagog de Catalunya, un il·lustrat de sentiments molt vius, molt profunds, però molt continguts com bon home de muntanya i de la senyora Pepeta, que era ben diferent perquè era de Les Garrigues, plena de vida i d'empenta i pietosa, amb una pietat tan sincera com endolcida.

Aquesta dialèctica, perdoneu-me perquè m'empipa la paraula, dóna que el fons religiós de Raimon es decanti més cap a la mare.

Quan Raimon va acabar el batxillerat (situeu-vos: el gran moment de la cultura catalana, en una República que va començar sense sang, això sí, però que va ser "can seixanta", com retratava l'article d'Ortega a El Sol: "no es eso, no es eso") i el vell Galí li va demanar què volia fer, li va dir que es volia fer militar. Don Alexandre va entendre, però, el que li volia dir el seu fill quan li va argumentar que "a Catalunya li sobra cultura i li falten canons" (em temo que va dir "canons", perquè davant del seu pare no va gosar dir-ho de la manera que m'ho va dir a mi). El va convèncer que comencés carrera a la universitat. Allà, hi havia en Xirau-Palau, que se'n fumia dels catalans i del catalanisme, mentre tot el poble estava darrera Macià. Va fer la carrera i, adonant-se que vindria la patacada, amb la colla d'en Xandri va organitzar l'Escola de Guerra. Va fer la guerra d'oficial d'artilleria al front i a l'estat major, on va viure la derrota d'un exèrcit que es deixava deliberadament un riu, com l'Ebre, a l'esquena (i d'aquí, la carnisseria dels de la meua lleva), manat per comunistes, que van pelar oficials catalans i per un garbuix de partits que era "can seixanta"...

Del camp de concentració a França, rebotant a Cuba, va acabar a Mèxic, on es va trobar tota la llopada d'intel·lectuals republicans, i, més important, la llopada encara més gran d'intel·lectuals jueus que fugien de Hitler: la universitat a Mèxic era de les primeres del món. Va fer antropologia, naturalment.

Amb Joan Sales, i altres, van editar uns quaderns que, per a mi, són de les coses més importants que s'han publicat sobre el país en el segle xx: uns senyors que s'havien jugat la vida a la guerra, que l'havien perduda i que no feien com molts que ara es posen galons d'antifeixistes... Amb en Sales van concloure: "tornarem a Catalunya, perquè més val posar una rajola al nostre país que fer una catedral a l'estranger". I van tornar.

Tornat a Catalunya es va posar a fer escoltisme i a fer el CC i dels dos llocs el van arraconar. Va passar uns anys de desert com no us podeu imaginar: era un mort menyspreat per tothom, era

mestre de Pujol i mai no ho va dir públicament, va fer el CC i el van arraconar. Va passar el desert com Sant Pau després de caure del cavall camí de Damasc. I això el va empobrir. Això el va fer més ell. Això el va madurar.

I aleshores es va produir aquella cosa estranya que sempre passava a Raimon: les seves resurreccions. I va ser amb el GEN que va ressuscitar. Tots recordeu aquella mena de vellet que, de mica en mica, se'ns anava assecant com un pergami; que resulta que començava a parlar gairebé embarbusat i que tots acabàvem drets. I és que tenia una mena de foc que no es pot explicar.

Després d'això, hi va haver l'últim temps de Galí, que és el més bonic de la història de Raimon. Els anys que les forces se li afeblien, que es trobava menut, amb la Tina al costat i que estava tranquil amb una pau estranya: era absolutament la pau de la pobresa.

Aquest per a mi és el gran Raimon Galí que he conegut. Aquest. El qui trobaves a casa seva, amb tots els seus neguits; com aquell oficial de Napoleó a qui l'emperador va reprendre: "un oficial francès que tremola?" "tremola, Sire, però és al seu lloc". Aquest és el resum de la vida de Raimon: la fe li tremolava, però era al seu lloc.

L'espiritualitat de Raimon tenia aquell punt infantil, "del Bon Jesuset", que ja us he dit que va rebre de la seva mare. Després va madurar. Amb Péguy, desconegut, menystingut, mal titllat de feixista i definitiu per a Raimon i també per a mi.

Péguy és l'home de l'esperança. Diu: "la Caritat és una germana que abriga totes les desgràcies, la Fe és un roure i l'Esperança és una mica de borró que brota quan despunta l'abril". És a dir, una cosa menuda, que no es perd mai i sempre és a punt de morir-se. Això no cal explicar-ho gaire. La Caritat, més o menys, la tindràs sempre, perquè això d'estimar els homes és una cosa que no hi pots fer més, mal que vulguis costa molt desentendre-se'n. La Fe és una cosa que queda llunyana i que, precisament perquè queda llunyana, la portes a dintre i si l'has pescada no hi ha manera de treure-te-la, gràcies a Déu. Però, l'Esperança està sempre a perill i a risc de les coses de la vida. Quan se't mor algú, quan et fan una mala jugada, quan tens una

desgràcia pròpia, quan et sents solitari i abandonat, et desentens dels homes més o menys, potser la Fe et queda com esmorteïda, però l'Esperança està tremolant. I aquesta va ser una lliçó de Raimon. I aquí hi ha el coratge. El coratge no és no tremolar, és, malgrat tremolar, fer el que cal fer. El coratge pur i brètol seria el feixisme; el coratge de l'Esperança és el cristianisme.

I tot això Raimon ho vivia amb una mena d'esperit infantil, que no va perdre mai. Sempre va ser el mateix; per això, vosaltres, la gent jove el veu entendre.

Ara he xerrat molta estona (i espero que això quedi gravat), però, parlant de Raimon, sempre em quedo curt. Era aquell amic que sempre tenia al costat, que, contràriament al que semblava, no tenia res de purità, Ah! i també tenia una cosa molt important, no podia ser feixista perquè comprenia tothom. Tenia una comprensió de les persones, particularment dels no creients, que no he trobat en ningú més; per dir-ho d'una manera: era capaç de dir que agafaria una metralleta i pelaria tothom, però era incapaç d'enviar ningú a l'infern.

Per exemple, la primera vegada que vam parlar de Tarradellas vam coincidir (i ara no me'n feu parlar); però, quan Tarradellas va tornar com a President de Catalunya, el va respectar, cosa que ara no es fa massa. Segurament això li venia d'una cosa, que potser només s'aprèn al front: el respecte per l'enemic. Aquesta és més una lliçó política que espiritual de Raimon. I ara ficant-me en política del tot, heu de saber que Raimon era un home que creia en les Espanyes, però, com Macià, creia que els tractes havien de ser de tu a tu, no havent d'anar allà a demanar caritat.

De vegades, costava d'entendre, perquè s'esverava. Però, s'acalmava amb un somriure. Mireu, i per dir-ho finalment, Raimon era un home entranyable: estimava de tripes. I tan de bo que tots plegats tinguéssim aquesta lliçó. Va

tenir les seves febleses, que pla les coneixíem, però mai no va deixar de ser una mica entranyable de tots, un home que es va donar sempre que va poder. I a pesar de totes les malalties, les que tenia i les que s'imaginava, aguantava el tipus: "tremolava, però era al seu lloc". I que ara, mireu, l'ha trobat el seu, que és a la Glòria celestial. Ja veieu que acabo com en un sermó. En el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant. Raimon Galí prega per nosaltres que nosaltres pregarem per tu. ●

*Josep Maria Ballarín i Monset
Vicari de Gósol*

Nota del transcriptor: ni els bons oficis dels organitzadors de l'acte d'homenatge al mestre Raimon Galí van poder evitar que l'enregistrament de la part que corresponia a Mn. Ballarín es perdés, sense altre remei que demanar al Mossèn que ens la repetís. I així ho féu... literalment, no ho va escriure, va agafar-se a una gravadora i es va engegar a parlar de Raimon!. Val a dir que qui l'ha escoltat, que és qui l'ha transcrit, juraria que ja havia sentit gairebé paraula per paraula les mateixes expressions que a l'esmentat acte d'homenatge, però, mai no us refieu d'un veterinari a l'hora de valorar un "dejà vú".

D'una manera o altra, els qui coneixeu el discurs del Mossèn ja us podeu imaginar com de difícil i esmossada n'ha resultat aquesta transcripció. Conservo la cinta, amb les meves disculpes, per a qui en vulgui suplir les mancances de la transcripció. I als qui iniciu un somriure solidari he de dir-vos, però, que el que d'antuvi em proposava més aviat com una penitència quaresmal, ha acabat essent un sentit i memorable honor, per dues raons: perquè poc més pot fer qui subscriu en homenatge a la memòria del mestre i per presenciar, gairebé en directe, l'essència de la veritadera amistat. Una nova versió d'una de les lliçons de sempre. Gràcies Ballarín, gràcies Raimon.

El Capi

VIGÈNCIA DE RAIMON GALÍ

Jordi Pujol i Soley

... En alguns moments, quan hi ha hagut una gran hegemonia intel·lectual d'un signe que no era el d'en Raimon Galí, he de reconèixer que, molts cops, els qui veníem de Galí, no hem sabut reaccionar prou...

... La moral de l'esforç, de la responsabilitat, la moral de la jerarquia, de la solidaritat entesa com una conseqüència del fet de saber que no podem donar seguretat i això vol dir que ens hem de donar, encara que després sempre sortim escaldats. També això formava part del mestratge de Galí.

... Galí deia l'any 53 o 54, quan el vam conèixer, que llavors érem en una cruïlla. Sempre som en una cruïlla. Llavors hi érem. I ara hi tornem a ser. En una cruïlla política i de tota mena. En una cruïlla en el camp de les idees també. I com que el País, en certs aspectes, ha millorat moltíssim respecte dels anys 50, però com que també, en altres aspectes, se li han agreujat els riscos i les amenaces, resulta que sí, una altra vegada, pensem que això sols ho podem resoldre des de la política, en el sentit més estricte de la paraula i no a través de recórrer a les forces profundes que hi ha al nostre país, que hi són... i a base de pensar que, no sols amb la política tirarem endavant, sinó també amb mística, amb convicció, amb vivència molt profunda i molt autèntica de les coses, de les realitats tan individualment com col·lectiva, ara... en aquesta cruïlla... no ens en sortirem...

... I un cert desballestament en el País hi és. I no penso ara en termes de política, perquè no em toca. Però un cert desballestament, un cert desconcert, una certa desorientació, hi és. I això no ve sols dels plantejaments polítics. Ve dels plantejaments intel·lectuals. Ve del tipus de valors que hem acceptat o que hem rebutjat. Ve de la nostra reflexió ètica. Ve de la nostra capacitat de

compromís. Ve de totes aquestes coses de les quals el pensament de Raimon Galí ens havia advertit. I, per tant, ara, aquest pensament i aquests valors els tornem a necessitar i els hauríem de saber aplicar sense els complexos... que alguns cops hem tingut. Perquè ara ja sabem que, moltes de les idees intel·lectuals contra les quals no vam saber reaccionar adequadament, en un moment determinat i que Galí ens va tirar en cara, eren errònies. Ara ho sabem. Hi ho diu ja tothom, potser privadament, en alguns casos, potser en veu baixa, sí, però ara hi ha ja molta gent que ho diu. Doncs ara, amb coratge, aquestes idees les hem de fer nostres.

Dues coses importants:

Primer. Abans s'ha dit que Raimon Galí va viure anys de desert. I d'això (i és autocrítica) ens n'hem de fer responsables molts. Molts. Però evidentment, jo també.

L'alta cosa que volia dir és que aquests valors, ja ho he dit, són i tornen a ser més importants que mai. No ens en sortirem només a base de llegir llibres de política i de sociologia, de l'últim autor novel·lós que sap de sociologia i d'economia i que, a més, té un bon agent literari i ven molt. No. A base d'això sol no ens en sortirem.

I també coses esperançades ... Un bon company meu, que és jove, té 26 anys, com quan jo vaig conèixer Galí, l'altra dia citava Raimon Galí. I això ara, de tant en tant, es va produint. Gent que sap que només amb política no es va endavant.

L'última cosa ja. Una frase de Galí: "Nosaltres els catalans alguna cosa de potent hem de tenir dins nostre ja que hauríem d'haver desaparegut. Amb les derrotes successives i l'evolució històrica que hem tingut... i essent com és Catalunya un poble gran, però petit. I si no, mireu els veïns que tenim. Tan sols i amb les nostres pròpies falles... i malgrat això, som on som. I donem tants maldecaps a tanta gent i això que no ho fem pas tan bé.... Així doncs, alguna cosa, alguna qualitat, alguna potència, alguna energia interior portem a dins, alguna potència té el nostre País."

Així ho deia Galí i així ho crec jo també. ●

[Per problemes tècnics amb la gravació, només hem pogut transcriure parcialment aquesta intervenció]

POLÍTICA I DIGNITAT NACIONAL

Josep M. Ballarín i Monset

XXIVè Curs d'Estiu del
Grup d'Estudis Nacionalistes - Fundació Relleu
Política i dignitat nacional
Barcelona, 6 de Juliol de 2005

Ànsia, Manela, que enguany no ens hi posem per poc.

Política i dignitat nacional.

Jo ho faré a l'estil Galí: Política i honor nacional.

Pensant-hi, política ve de *polis*, la *polis* grega amb les socràtiques i peripatètiques de Plató i Aristòtil voltats de xerraires. Només de llegir els diàlegs del nostre Jordi Sales, perdoneu-me, vull dir els de Plató, la *polis* grega, no idealitzada, era una democràcia molt democràtica, en la qual pagaven el pollastre els esclaus. Però, això sí, tot amb dignitat i *sofosíne*, que mal traduït al castellà voldria dir *buen talante*, tot i que *el buen talante* i Aristòtil són allò del sargent Indalecio: “media vuelta a la derecha es lo mismo que media vuelta a la izquierda solamente que es todo lo contrario”.

Provant de ser més aristotèlics o platònics que primers ministres d'enllà, els savis de La Cuesta anàvem a la grega, sense por que ens fessin beure la cicuta, però amb la seguretat que els nostres intel·lectuals a la violeta, suposant que siguin intel·lectuals, ens prendrien per bufaculs.

Tornant a la política. Han fet famosa la frase, ben poc grega, que és la ciència dels possibles. Des d'aquest parrac de món nostre, si anem per aquí, acabarem amb uns quants ministres a Madrid que, embadalits pel suquet capitalí, s'oblidaran de La Pera i La Pampa solsonines.

Si hagués de resumir tal com ho veia el nostre Raimon, al cel sia, la política és, justament, l'art

dels impossibles. No debades, ja als dies de mossèn Cinto, podien resumir la Renaixença recordant sant Pere: “contra spem in spe speravi”. Esperar contra tota esperança. On la ciència no arribarà mai i per on ha de començar qualsevol de nosaltres només de cantar el Cant de la Senyera.

La política és un art, tan humana i arrelada endins, que ultrapassa sigui la dita ciència dels possibles sigui la filosofia dels imperatius.

Presa només a la científica o a la praxis enciclopèdica al bardissar de la Verbena de la Paloma ballada sense moure's d'un rajol.

Tanmateix, si la ciència perilla per massa seny, l'art pot embogir per la rauxa, deixatant-nos fins a fer-ne un país de cal pixa-rellisca. Trinxat per les baralles com marmanyeres, que ens han fet tan de mal al llarg de la història.

Que això sigui només una primera llesca.

Deixant-nos de llesques i anant pel crostó.

No em puc deixar la meva història viscuda.

Pels dies que vaig néixer, l'any 1920 van matar l'amo de la fàbrica Elizalde. Barcelona continuava sent la ciutat de les bombes i no pas mica del perdó que demanava Maragall.

Esporuguits, els nostres fabricants van demanar ajuda al sabre i pla que els va sortir malament; va venir el Primo. L'aital Don Miguel Primo de Rivera i Orbaneja, marquès d'Estella i general, no va plànyer pas, va fer la feina als anarquistes mentre perseguia els seminaris “por practicarse en ellos el catalanismo”. Ja tenim els de Solsona parlant castellà i creient que *renacuajo* és «una mala palabra»; potser mai no havien vist una barreja tan surrealista de grotesc i tragèdia. Amb aquests vuit anys, el rei a can taps.

Va venir la República i deixeu-me esbravar. Allò no fou un paradís democràtic. A les Corts arribaven a dir-se que “Su Señoría es un cerdo” o que “Su Señoría don Pancraccio es un batracio”. No recordo dos mesos seguits anant a l'escola tranquil; de tant en tant patacada. Mort Macià, Companys va fer tantes esverades com vulgueu; la més crespia fou el sis d'octubre; ho vaig sentir per ràdio, mentre ell cridava “catalans, dempeus” de fons sentíem la veu d'un mosso d'esquadra cridant “estic fotut, m'han cardat un tret al ventre”. La Passionària va amenaçar de mort Calvo Sotelo, van matar aquest. Va venir la guerra.

Mai, repeteixo que mai, mai no he llegit un llibre asencrat i imparcial sobre la nostra guerra. Allà dies, parlaven dels carnatges de la revolució aquí i raó que tenien, però no parlaven dels propis. Ara, parlen dels crims a l'altra banda i raó que tenen, però es descuiden de dir que, en aquesta nostra, no tot foren angelets.

Va venir el malson de quaranta anys. L'Església, que s'havia sentit benaurada amb els màrtirs i les catacumbes, ara fou malaurada sentint-se triomfal. No m'hi aturo més.

Fins que va venir la "transición", la mare del Tano i una cosa que ens volen fer creure que és democràcia, encara que no sigui allò dels grecs.

No m'embolicaré més, acabo. La democràcia grega era el poder dels ciutadans; ara, avui dia, estem endogalats pels partits. Ens veiem obligats a votar llistes tancades, on a cap no hi manca alguna fornada de curts de calces.

Endemés dintre dels partits hi ha una disciplina molt més rígida que no pas la que volen carregar a la santa Església catòlica. Ja n'estic tip. Mentre jo capellà, marcat per l'obediència, les puc embetar per allà on vulgui, el pobre afiliat a un partit, que se surti de mare, ja té la dimissió signada en blanc que el farà fora d'entre els diputats.

Malgrat tot, hem d'aprofitar les esclatxes de llibertat que tenim en aquests dies, no sé pas si gràcies a què la política ho permet o ho permeten les clivelles.

Apa, nanos, ja m'he esbravat.

Gràcies

Parlem de la nació.

Em caldria definir-la.

Aquí hi entren tantes consideracions com vulgueu. Històriques, sociològiques, econòmiques, dialèctiques, conjunturals i no sé quantes més. Jugant-les d'aquest coll no crec que hi hagi trinquelis capaç de treure'n l'entrellat.

Per començar, jo diria que una nació no és un cafè de sobretaula a repartir; és un pollastre

amb tota la cresta, si voleu fins i tot amb la cresta pansida, que canta a punta de dia.

Recordo aquest bon home del Fraga que, allà temps, parlava de la "región catalana", afegint-hi "insisto, la región". I ves com una bertranada pot servir per aclarir-ho a la revessa, només anant a l'etimologia.

Regió és un tros de terra regit per un rei, ve de *rex* i, amb els trencacolls que hem passat a la història de cara a qui ens manava, els catalans sempre hem estat un ruc de mal ferrar per qualsevol rei que ens volgués fer carregar les sàrries.

No estranyi que, parlant de regions, la ciència pugui agarbonar-s'hi amb vitricolls històrics, sociològics, econòmics, dialèctics, conjunturals i "bailes regionales".

**La democràcia grega
era el poder dels ciutadans;
ara avui dia, estem
endogalats pels partits**

Ara que hi penso. Quan hem demanat que la Patum fos patrimoni de la humanitat, sabem que aquest festot nostre no és precisament regional.

Contraposant-ho a regió, que ve de rei com he dit, nació ve de *natio*, de naixença, que nogensmenys ve de la

mare que ens va parir, arrelant-nos en tot allò que ultrapassa qualsevol estudi científic i s'endinsa en el misteri de les deus de la pròpia vida.

Tornem als crostons.

De vegades, la història ens n'etziba algunes que de tan crespes ni ens n'adonem.

En aquest país de contrastos, la primera definició de la nostra personalitat nacional no fou pas una afirmació de què érem sinó de què no érem. Ens van definir que no érem espanyols. Recordeu la *Marca Hispànica*. A col·legi, passant-nos-ho de llarg, ens ho empassàvem com si fos la frontera espanyola, quan la manera d'entendre dels francs era justament a la revessa, érem la fita amb Hispània, el que després seria *España* era enllà. Entre moros i uns quants cristians que treien verol, nosaltres érem carolingis; d'aquí que els moros ens deien "francs", cosa que no deien dels d'Astúries.,

Pensant-hi bé, nosaltres som una nació ja en els temps medievals, tot i que fins el nostre Jordi Galí tingui la seva feina per trobar els primers mots de Catalunya i catalans. Érem tant a l'estil medieval que mai no fórem un regne, fórem un comtat i així vam continuar fins a la carallotada de dir-nos el "Principat", que encara tirava aigua al vi. Entenguem-nos. Per a un home de León, en una terra que somniava imperis, això d'una nació que només fos un comtat li feia voltar el cap.

No cal pas que fem el ploricó amb la mort del rei Martí, la Custòdia en el seu tron el dia de Corpus, la dissort del d'Urgell, el compromís de Casp, la mala saó dels Antequeras. D'altres països, justament en aquests temps, les ballaven molt més revesses i no es van ensorrar; nosaltres vam quedar reduïts a una teranyina de nació, que no es va trencar perquè els catalans no hem d'aprendre de ningú fer l'aranya o, si voleu, la dallonsis i la Ramoneta mentre ens barallem amb el veí. Plego de tan tristes.

Tot i tot vam tenir una sort i que em perdonin els pares de la Constitució Europea fent el cagalàstics. Aquesta terra, lloat sigui Déu, no va conèixer el despotisme il·lustrat, ni tan sols l'il·lustre dret de Carles III amb les "sociedades de amigos del país".

Faig un salt i deixeu-me fer el plaga, parlant del despotisme il·lustrat. Al cap de temps hem de reconèixer que ens va sortir un brot del tan lloat avui despotisme. És Eugeni d'Ors amb aquella sarsuela de la "Ben Plantada", que em vaig llegir sense arribar-me a creure que hi hagués algú tan deixatat. Ara no sé qui el reivindica.

Perdoneu és un incís, continuo.

Per culpa de la Guerra del Francès, amb Napoleó, la meva mare es deia Pilar; no debades *Agustina de Aragón* era barcelonina.

Bé, sí, vam refer-nos amb la revolucioneta industrialeta i amb els quartos dels *americanos* fent-se la torreta a la costa amb calés guanyats a Cuba. Més d'un tocat d'història econòmica veuria ací el començament d'allò que en diem la Renaixença. No m'ho crec. La gent de panxa i bossa bona va trigar molt a tornar-se a trobar en una nació.

Ja sé que més d'un ho trobarà una bajanada, però aquest país va tornar-se a sentir nació retrobant cançons.

No m'embolico més.

Però, va fer més pàtria mossèn Cinto cantant que el banquer Girona encofurnant diners.

La pela hi fa el seu paperet, certament.

Però la pela no és la pela, digui el que digui Cruyff.

Bufa, he anat a espetegar al futbol.

Ara sí que més val que plegui.

He tocat política i nació.

Em cal arrastrar de trumfo.

Cal parlar de l'honor saltant-hi des de la dignitat.

Recordant altre cop el nostre Raimon, la dignitat és la versió aigualida del sentiment de l'honor.

Honor no vol dir portar sempre corbata, però vol dir posar-se-la quan calgui; honor no vol dir exactament bona educació, però vol dir no ficar-se el dit al nas davant de les televisions o assegut a no sé a quin tron prohomenial.

De l'honor és més fàcil de dir-ne allò que no és que no allò que és.

Sense que calgui tirar l'aigua al meu molí, l'Església catòlica sap més que ningú de l'honor. És ser allò que ets davant Déu i davant els homes. Ser-ho sense orgull i sense arronsar-se. Hi ha l'honor de sant Francesc cantant germà sol i, potser encara més, perquè toca a la majoria de nosaltres, hi ha l'honor de Ricard Cor de Lleó confessant els seus pecats davant de tots els cavallers de la Croada el dia abans de casar-se.

Ben clar. L'honor és el mantell vistent de la compassió de Déu pels homes que dignifica els cànctics i perdona les misèries.

I vet ací que he arribat on anava. Cada un de nosaltres té l'honor de fill de Déu, vulgues que no i l'honor de ser home, amb fe o sense, amb parenostres o sense, pecadors o sants. Sense mena d'orgull ni de trampes hipòcrites.

Déu nos en guard de l'orgull de ser catalans, a pic de creure'ns la millor gent que hi ha a la capa de la terra. Com qualsevol altre poble, la nostra història està plena d'esvolotades de crueltat i de miserietes de rebotiga.

Ser català és l'honor de pertànyer a un poble, acceptant-lo tal com és. Poso un exemple. De l'idioma català no en podem pas dir que sigui ni

el més bell del món, ni el més filosòfic, ni el més poètic. Molt més de debò és el Verb de Déu fet verb, paraula per sempre, a les nostres entranyes des del si de la mare. No en tenim d'altre, com només tenim un nas.

Dient-ho de passada.

Déu ens salvi dels poliglotes que xerren moltes llengües, que només serveixen per discussions econòmiques, però cap d'elles, posat que ajudin a pensar, no esdevenen mai un verb poètic a les tripes de l'ànima.

Després de llegir el diari i de saber les capitombes dels comitès, subcomitès, comissions, subcomissions, delegacions, subdelegacions i trobades a qualsevol nivell de l'empastifada, parlar de la dignitat política, i no diguem de l'honor, és gairebé ciència ficció.

La cosa ja va començar amb Maquiavelo i el rei Fernando el Catòlic va continuar per altres grenys, però, com no en podia ser d'altra, els francesos ho han fet seu amb el cardenal Richelieu. Diu que no hi ha altra política que la raó d'estat. Engaltant-les per ací, ja som a les potineries, les presons sense motiu i que més vulgareu.

M'ha fet molta impressió recordar aquella guineu del Cavour: "Per Itàlia, n'he fet algunes que no hauria gosat fer per a mi mateix". Va dir "algunes", quan, si hagués estat sincer del tot, hauria dit porcades."

Vet ací que, en el llenguatge popular, ser polític vol dir no fer mai les coses pel dret donant la cara.

Agafant-s'ho per ací, la fesomia de molts països, que són els seus polítics, no és que ja no tinguin honor, han perdut fins la dignitat.

Anem per casa.

Crec en la dignitat de molts polítics d'avui; vull creure en la dignitat d'alguns altres; no puc creure en la de més d'un. Com que ningú no

parla del seu honor talment jo l'entenc, tampoc no em puc ficar a escatir-lo.

Tanmateix, ara m'adono que he lligat massa l'honor d'un país i la seva dignitat amb la dignitat i l'honor dels seus polítics. L'erro. Més que els dits polítics, fins i tot més que les organitzacions no governamentals, més que ningú, l'honor d'un país és la senyora Maria del nostre Jordi Sales, el fuster que treballa sense fer remor, el paleta que encara sap trobar la centenella de l'escala, el qui remena ordinadors i qui més sigui. Són els indestructibles.

Perdoneu que m'hi arrepengui.

Quan Rafael de Casanova va demanar perdó al rei, l'honor del país va salvar-lo el ferrer que havia fet les escales de casa seva, el paleta enllardant el totxo i el fuster fent llindes.

També hi ha un darrer honor.

El de l'intel·lectual que no es fa trampa ni perd les arrels, el de qualsevol home de partit que posi la nació davant del partit i tants.

I tants que, potser ni recordant-lo, han tingut la dignitat sofrent i l'honor palès d'aquell qui fou el President Macià.

Apa, "xiquets", cadascú a la feina.

I els qui teniu prou coratge per fer política recordeu que no tot és podrit a Dinamarca.

Bona gent, acabo.

Em sap molt de greu de no ser entre vosaltres, però escric aquestes veient-vos a tots, tan meus com jo tan vostre.

Però, sobretot, que aquestes ratlles siguin un fer present el nostre Raimon Galí. He dit fer present, no vull dir enyorat. Només enyorem allò que no tenim.

Raimon és aquí, entre nosaltres, més viu encara que quan li vàiem la fesomia enardida parlant de l'honor. ●

e ntrevista

Jordi Barnadas

Josep *Espar i Ticó*

Josep Espar i Ticó ha estat i és un dels activistes més prolífex que ha tingut el país.

De vegades se l'ha comparat amb un tractor: fort, incansable i imparable en la gestació de projectes culturals.

Darrera d'un home d'acció pura hi ha, però, una persona cultivada, formada i reflexiva.

Aquesta entrevista vol ser un testimoniatge espiritual d'un home important i irrepetible.

Vostè explica en els seus llibres que Raimon Galí i Joan Sales van orientar la seva acció després dels anys universitaris.

Jo, després de la guerra del 36/39, estava situat en un terreny equívoc. Teòricament, hauria d'haver estat al cantó dels vencedors, ja que els "rojos" havien matat el meu pare l'agost de 1936 a la Molina, havíem anat a Sant Sebastià, vaig viure la postguerra enmig de l'eufòria franquista... Però, ben aviat, vaig començar a fer el tomb. Vaig estudiar als jesuïtes del carrer de Casp i vaig entrar en una catequesi que ells tenien a Hostafrancs. Allí em vaig trobar amb el director, Joan Pelegrí i Partegàs, que havia estat un lluitador per la causa de Catalunya dins els grups "Nosaltres sols". Després de la catequesi dominical reunia els catequistes i feia una segona catequesi de tipus catalanista. Ens feia història de Catalunya...

Quants anys tenia?

Ja tenia vint, vint-i-un anys. No era cap nen, era un home fet. Al Centre Montserrat-Xavier amb en Pelegrí vaig començar a obrir els ulls a la realitat de Catalunya. Tot i que parlava en català, llegia llibres i revistes a casa que totes eren en català, estava habituat a la catalanitat parlada, tot i això no en tenia consciència. Em va costar entrar-hi.

Amb mi també hi anava en Manuel Nadal, company meu de carrera i tots dos vàrem començar a fer el tomb. Ell va anar més de pressa. En els últims cursos de la universitat vàrem contactar amb aquell grup anomenat "Torras i Bages" i vàrem entrar en una fase de catalanització interior molt important. Però a mi, no m'acabava de caure la bena dels ulls. El carrer estava descatalanitzat del tot. Ràdios en castellà, espectacles en castellà, diaris en castellà, banderes espanyoles, rètols en castellà, llibres en castellà, classes a la Universitat en castellà... Catalunya estava esborrada, no existia. Jo deia a en Manuel Nadal: molt parlar de Catalunya i jo no veig Catalunya per enlloc. Un dia, baixant per la Rambla de Catalunya, en Nadal em diu: "Veus allà a la plaça de Catalunya, l'edifici de la Telefònica?". En aquell moment estaven restaurant la façana de la Telefònica i estava tota coberta de lones de dalt a baix. Jo que li dic: "No veig la Telefònica, veig lones". "Però hi ha o no hi ha la Telefònica?" "Home, la Telefònica hi és, però només veig lones."

"Doncs amb Catalunya passa igual. És una nació, com poden ser França o Anglaterra, però ens l'han amagada. Però, al darrera, hi ha una història, una llengua, una literatura, una voluntat de ser. Per més que vulguin esborrar-la, Catalunya hi és!". Aquell episodi em va fer acabar de caure les benes dels ulls. Vaig comprendre millor les classes que ens feia en Pelegrí, les converses amb els grups catalanistes de la universitat. La meva catalanitat efectiva cobrava una altra dimensió, començava a ser conscient de la meva realitat catalana. A més de participar amb les activitats del Grup Torras i Bages i a tot el que es feia a la Universitat, vaig trobar-me col·laborant amb l'"Antologia poètica universitària".

Quan entren en contacte amb Raimon Galí, Joan Sales, la gent dels "Quaderns de l'exili"?

Joan Garrabou, també estudiant de dret, ens va explicar que acabaven d'arribar de Mèxic uns personatges molt interessants que feien una revisió crítica de Catalunya, del desastre de la guerra civil, de les causes de la derrota... Va començar aleshores una nova catequització partint d'altres paràmetres. Fèiem unes sessions a la nostra pelleteria amb gent molt triada. Venien Galí, Joan Sales, Núria Folch, acompanyats d'una nena petita, la Núria Sales i Folch.

La futura historiadora...

Sí. En aquelles sessions vàrem començar a veure un altre món. De mica en mica anàvem adonant-nos de la responsabilitat que ens queia al damunt i que no la podíem defugir.

Què és el que us va frapar més?

Una voluntat irreversible de redreçament. S'havia perdut la guerra, però, en paraules de Galí, "no hi ha res perdut fins que un ho considera perdut". Per més dificultats que hi haguessin, Catalunya podia redreçar-se i calia formar unes minories disposades a lluitar. Calia saber, això sí, les causes de la derrota, corregir errors, tornar a començar.

Aquesta feina de la gent dels "Quaderns", s'anava estenent a diversos grups. El propi grup "Torras i Bages" en participava, començaven a haver-hi unes bases predisposades.

No us van frapar les formulacions del Grup CC?

Sí. Paral·lelament es va anar configurant un tou de gent sensibilitzada i és aleshores quan es va demanar a l'abat Escarré que es posés al davant per coordinar tots els grups d'Església sensibles a Catalunya en un moviment comú. Nosaltres, en Nadal i jo, vàrem contactar-hi a través de Jaume Carner.

Però, com que els diferents grups eren de gent molt diversa, no hi havia manera de posar-se d'acord amb un pensament, una ideologia, un programa d'acció. Va ser quan es va encarregar a Raimon Galí la confecció d'un ideari, d'unes concrecions. En va sortir el que nosaltres en deïem el *panet*.

Que és recollit al final del llibre “Recalada” de Raimon Galí?

Exacte. I aquest *panet* per primera vegada dóna tant valor a la reflexió intel·lectual com a les actituds d'una persona. Aleshores els homes poden tenir més o menys intel·ligència però es poden igualar pel seu lliurament personal, per la seva posada al servei dels altres, al servei del país, de la pàtria. I es desemboca al sentit de l'honor.

És quan vós dieu que la primera C (Crist) és més important que la segona C (Catalunya).

Ho dic perquè és el propi Raimon Galí qui ho diu: donem una gran importància a la segona C perquè, com a poble, Catalunya està fracturada i estem angoixats. Però, per poder superar aquesta esclavitud de la segona C, no hi podem anar com uns personatges d'anar tirant, sinó que hem de fer un lliurament espiritual i total de la nostra persona. Aquest lliurament no és un acte només de voluntat sinó un afinar les nostres virtuts més profundes. Això a nosaltres ens va transformar. I dic nosaltres perquè va transformar també un personatge molt important, que es diu Jordi Pujol, que va sentir el mateix canvi interior que nosaltres. Ell operava sobre la base d'un catolicisme que, a mi, em semblava una mica afrancesat, eteri, una cosa bonica, però tova. Però, que a Catalunya no li serveix perquè Catalunya no té els problemes de França, d'Alemanya o d'Itàlia. Catalunya té un problema de ser, de ser ella mateixa.

Perdoni, em pot explicar com és Catalunya? Però no amb els traços de Vicens Vives, sinó amb l'experiència de vostè. Vostè que ha treballat amb molta gent i que ha fet molts projectes on s'ha il·lusionat molt i també desapassionat molt. Com és Catalunya?

Catalunya és una contradicció. Contradicció de virtuts i de vicis. Però les seves virtuts són tan immenses que contraresten els seus vicis, que són ingrats. Unes virtuts immenses... Per això és tan dura de pelar.

Quines virtuts?

No voler-se fer trampa a un mateix. Un, quan diu una cosa, li sap un greu enorme de mentir, però, no de mentir de cara a l'altre, sinó de mentir-se a si

mateix. La paraula donada és una cosa que, quan un la trenca, fa tant mal que no deixa viure.

La paraula donada és fonamental, el no fer-se trampa a si mateix és fonamental. El sentit de la dignitat és fonamental.

Després, alhora, tenim els “*tants caps tants barrets*” que no hi ha res a fer, un individualisme ferotge. I aquest individualisme ferotge, per un cantó és dolent i per l'altre és bo, perquè quan casquen a un sempre n'hi ha algun altre de viu. No casquen tot el grup alhora.

Altres virtuts del català, diferents de la resta de l'Estat: les ganes de millorar. El sentit de la superació. No hi ha ningú que es vulgui quedar en el lloc on és, sempre vol una mica més. I per a això cal treballar.

Això ha aguantat Catalunya i, gràcies a això, ha rebut tanta immigració i ha fet participar als qui han vingut d'aquest mateix esperit. Un té una caseta de quaranta metres quadrats i vinga, vinga, vinga, a veure si en pot tenir una de seixanta. Un té una botigueta i les coses li van bé i ja està pensant en posar-ne una altra o eixamplar-la.

La immigració preocupava i preocupa molt, però, en certa mesura, la batalla es va guanyant.

Mira... la vàrem guanyar realment abans del 36. No hi ha ni un sol immigrant d'abans del 36 que no sigui català de cap a peus. Del 39 fins al 65/70 ha vingut una quantitat de gent que es va trobar que aquí no veia Catalunya enlloc. El mateix que em passava a mi amb la lona de la Telefònica. Per això, queden encara illes no integrades. Als nous immigrants els serà també difícil, però acabaran essent catalans.

Parli'm més de Raimon Galí.

Raimon Galí és per a mi la persona que marca la recuperació històrica de Catalunya després de la guerra. I la marca per una raó: és veritat, com diu aquest llibre “Els assassins de Franco”, que hi havia gent antifranquista. Que hi havia gent a Comissions Obreres. És veritat que hi havia moviments teòrics de tipus comunista i de tots els tipus haguts i per haver. El marxisme estava realment instal·lat a dintre de casa nostra. Però, si no hi arriba a haver algú com el grup CC defensant Catalunya, s'hagués parlat de llibertat, amnistia... i una sèrie de coses, però d'estatut d'autonomia no se n'hagués parlat.

Perquè Raimon Galí va crear un moviment, en el qual es va tenir la sort que una sèrie de personatges es van agafar a la roda. Entre ells, Jordi Pujol. Entre ells, la gent de l'Acadèmia de la Llengua Catalana. Entre ells, un servidor. Entre ells, una part d'escoltisme i d'Acció Catòlica... I allò va anar fent, va anar fent i quan va sortir la cosa política es va poder crear una Convergència que Déu ni do.

Parlava del llibre de Marc Àlvaro. Ara que es revisa la transició, quina és la teva visió de la transició?

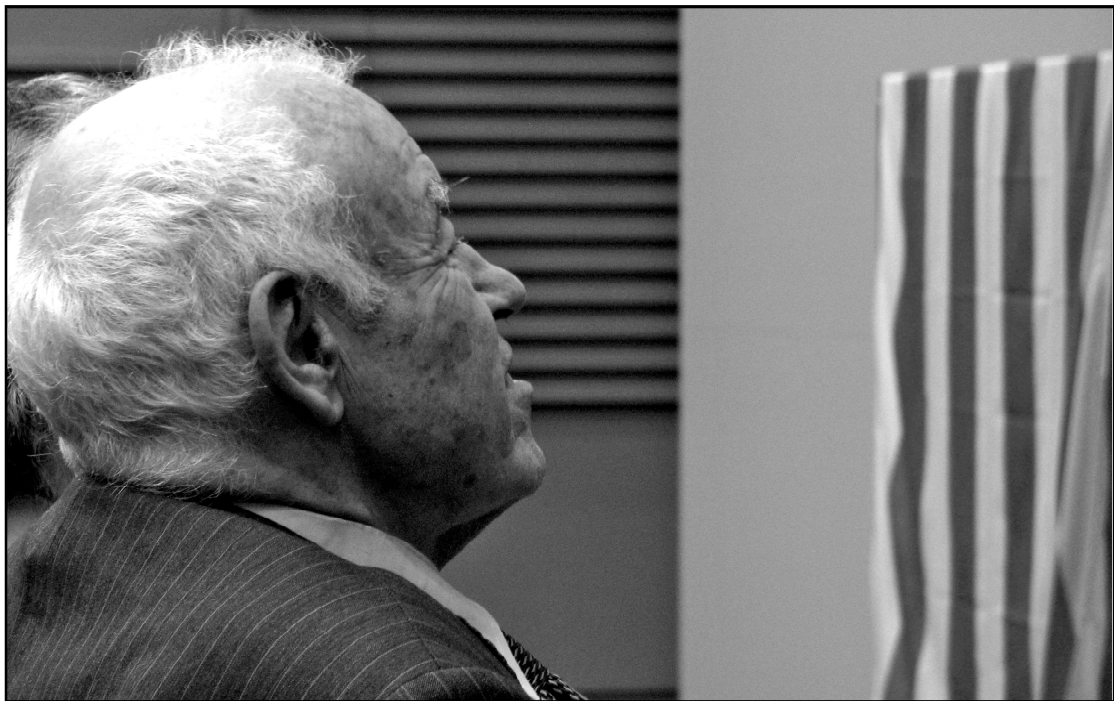
Jo sóc vident. Sóc vident, perquè en plena transició, vaig parlar amb Jordi Pujol i li vaig dir que "D'aquesta Constitució ens en empenedirem. Hauríem de votar que no". Pujol em va dir: "Tu ara voldries afirmar-te més i tenir la cosa arrodonida. Però tenim un problema: I si no s'aproves la Constitució, què? És millor tenir aquesta Constitució que no tenir-ne cap o tenir-ne una altra. Mira, voteu que sí sense cap tipus d'angúnia." I jo, que era membre d'un partit polític, al davant del qual hi havia Jordi Pujol, el que vaig fer és anar jo i tota la meva família, des

de l'àtic fins a l'entresol, a votar la Constitució. Però, en canvi, vaig veure que tindríem molts problemes.

Amb la Constitució del 78, els socialistes ja estaven d'acord en tot. Nosaltres, no. En un moment donat de la redacció de la Constitució, Pujol, Trias i Roca es van plantar amb el terme nacionalitats. Tothom es va espantar. Llavors, Miquel Roca i Junyent va tenir la lucidesa d'explicar-li bé què volia dir nacionalitat. Era una manera de ser i prou. I el van acceptar.

I amb el finançament, què?

El lendakari basc Ardanza a mi em va dir que van fer un estudi a la Universitat de Deusto. Resultat: que, si es pactava bé el percentatge de l'Estat, era molt més còmode cobrar i pagar un tant a l'Estat. Nosaltres al PNB ens vàrem reunir i vàrem dir: "això des del punt de vista econòmic, potser sí que tenen raó, però, des d'un punt de vista polític, el concert econòmic és més aconsellable". Segueix Ardanza: "Jo vaig parlar-ne amb Roca i Junyent i em va contestar: que cobrin ells, que nosaltres ja ens els gastarem".

Els Ribera, de Metalls i Plateries Ribera, que tenien la fàbrica de coberts més important d'Espanya, com que sabien que jo tenia contacte amb Pujol i companyia, em va venir a veure per dir-me que, si no resolíem bé el finançament, no calia posar-s'hi. Era fonamental el finançament.

El lendakari basc els avisa, els empresaris els avisen de la importància del finançament i Roca els diu això: que cobrin ells i nosaltres ens els gastarem. Una mica fort.

Això volia dir que no cal ser polític en actiu per veure les coses. El ciutadà mitjà ja les veu. Jo em considero un ciutadà mitjà. Un ciutadà que viu la realitat de Catalunya d'una manera plena.

Estic treballant en el comerç de la meva família molts anys, molt eficaçment. Estic treballant en la meva finca d'agricultura que és un "hobby" que m'apassiona, que m'interessa enormement. Estic ficat en les coses de tipus cultural.

(En aquests moments la conversa s'interromp i en Pep em parla de quan va conèixer Jordi Sales i la creació del GEN. Però, molt preocupat per la política actual, en Pep fa una confessió... (abans del pacte de l'Estatut).

El país es va redreçar políticament a través de Convergència, segur. El compendi de la doctrina del CC, empalma amb Convergència, que és la segona C. No és confessional, però és personalista. Per tant, i d'alguna manera, és el mateix. Ara, després d'una conversa amb el Ballarín, veig que cada cop és més necessari fer grups de nois de dotze a setze anys. No més grans, perquè el noi ja s'ha fet egoista i no és tan receptiu.

Però, ara el moment històric és molt complex.

Hi estic d'acord, però ara hi ha pensadors que donen una gran importància a la globalitat i un gran valor històric a la multiculturalitat. Entesa com a suma i no com a substitució. Però alhora comencen a donar valor a la identitat, perquè s'han adonat que la multiculturalitat només pot existir si hi ha cultures prèviament. I les cultures només existeixen si hi ha identitat a darrera, que manté cada cultura. La cultura universal no pot existir en abstracte.

A l'Església actual encara hi ha molts capellans tocats per l'universalisme. Però, a l'Església, només hi ha una manera de servir-la, que és com diu la Mare Teresa de Calcuta: "estem millorant

un granet de sorra, però aquest granet l'estem tocant, servint." S'abasta la humanitat des del concret. El concret és fonamental. Jo, en les meves coses, he anat sempre en el concret.

-La cançó... el concret: si no hagués edicions de discos no hi hauria hagut moviment de cançó.

-Que si els nens bla, bla, bla,... doncs, a fer una revista que aglutini: Surt el *Cavall Fort*.

-Un partit polític. Quan Pujol va tocar una mica allò... tots ens hi vàrem llançar a fons. Vaig trucar tota la gent coneguda de tot Catalunya perquè era el moment històric per crear un partit amb Pujol al capdavant.

-També era el moment històric per al GEN, per recuperar una joventut i es va fer una feina.

-I ara ens tornem a trobar amb el mateix tema de trobar nois de catorze a setze anys i aglutinar-los, però amb gent de quaranta anys.

Ja està el Pep Espar venent, venent idees altre cop!

No hi ha cap grup de nanos de quinze a setze anys que quan en tinguin vint-i-un estiguin militant. "Milites". Soldats. Soldats sense fusell, sense cartutxera, però amb botes. I amb ganes de sortir al carrer a treballar cada matí. Que no hi hagi en cap moment de la teva vida ni un sol segon que no estiguis al peu del canó.

Parli'ns de Saint Exupéry, de la voluntat.

Això que he dit abans, que Catalunya era dura de rosegat com una pedra. Hi ha hagut sempre un tipus de gent que l'han assumit d'una manera plena. D'una manera plena en la consideració d'un català que és la persona més dura, més resistent que pot haver-hi. I això és Saint Exupéry. Nosaltres quan llegíem Saint Exupéry, la "terra del homes", quina cosa més meravellosa! I tot estava al voltant d'una voluntat que no es tirava endarrere davant de les dificultats. L'esquema mental de les nostres persones era: les dificultats no ens faran agenollar.

Això era de Péguy i Saint Exupéry i això en ho havia traspasat Raimon Galí. També ens havia descobert, a través d'altres cantons, Chesterton, la lucidesa mental que tenia aquell home. Nosaltres, tot això, simplement ens ho havíem cregut.

I ens parlaven de les benaurances i ens emocionàvem. Una religió que pugui tenir unes benaurances, dubto que no sigui la veritable. Jo prefereixo un religiós no cristià a un ateu. No he entès l'ateisme.

Després, ja per acabar l'entrevista, Pep Espar fa una sèrie d'agraïments molt personals començant pel seu pare; agrait als jesuïtes, perquè feien militants, gent combativa; agrait a Raimon Galí, agrait a Jordi Sales, agrait a la gent que segueix editant "Relleu", perquè diu que cal una continuïtat que ell de vegades no ha aconseguit. Li dic que Sales és molt tossut i ell també es reconeix com un gran tossut.

L'entrevista es dona com acabada; no hem volgut repassar la biografia o les nombroses activitats de Pep Espar perquè això està recollit en els volums dels seus llibres de memòries.

MARIA RÚBIES I LA PEDAGOGIA QUE ENS CONVÉ

Josep Varela i Serra

Nascuda l'any 1932, a Camarasa, Maria Rúbies havia viscut el drama de la Guerra Civil: les pors d'haver de fugir del seu poble, les angúnies del retorn a casa sense saber del seu pare, encara al camp de concentració... I havia viscut també la duresa de la postguerra, pitjor que la de la guerra, segons diu tothom. Això explica, segurament, que Maria Rúbies, com molta gent de la seva generació, arribés d'una manera o altra a estar amarada del pensament personalista, representat per Mounier, per exemple. Era gent convençuda de la responsabilitat de cadascú respecte la societat. Del deure que tota persona tenia d'intentar evitar que es tornessin a repetir les terribles desgràcies que aquella generació havia patit... La profunda i sincera religiositat de Maria Rúbies, la seva creença en la necessitat de renovar l'educació dels infants per tal d'evitar noves ensopegades, tenen l'arrel en les tremendes experiències viscudes.

Quan, com una mena de Joana d'Arc, la veiem actuar contra la mediocritat de l'escola oficial i les injustícies socials, hi observem aquesta motivació. L'esperit salvador estarà sempre present en les accions que emprengui Maria Rúbies, com ho estigué en moltes de les reformadores de la pedagogia a Catalunya, en els anys seixanta. Per poc que s'observi la intensa i massa breu vida de Maria Rúbies sempre s'hi veurà el fil roig de l'esperit redemptor... Gairebé tot agafa en ella un aire apassionat, d'embranchada decisiva en el combat etern contra el mal.

En definitiva, penso que, malgrat ella fos, segurament, conscient de les seves limitacions, actuà

sempre convençuda de la seva responsabilitat. Aquí rau, en definitiva, l'origen de l'enorme respecte que es guanyà Maria Rúbies entre els seus coetanis i la seva grandesa.

Les pràctiques pedagògiques de Maria Rúbies començaren molt aviat. A partir de 1946, inicià el batxillerat a l'Institut de Lleida i molts companys del seu curs recorden encara com, a l'hora del pati, els ajudava a resoldre els dubtes que tenien. I ben aviat començaria a fer classes particulars inaugurant així una docència que duraria trenta cinc anys més... Dels records que tenen els alumnes d'aquelles primeres classes es destil·len ja les qualitats supremes de Maria Rúbies: claredat en les idees, claredat en la seva exposició.

Quan, força anys més tard, vaig tenir la sort d'acompanyar-la en algun míting polític, comprovava com ella feia servir, de forma excel·lent, aquestes qualitats. Amb tranquil·la serenitat anava enumerant els diversos missatges que volia fer arribar a l'auditori. I si creia que eren sis els mis-

satges, no se'n deixava cap ni un. Els abocava tots malgrat l'orador posterior, de vegades de manera visible, es neguitegés. Ella portava sis missatges per a dir a la gent... i els exposava clarament i impertorbable!

De l'any 1957, en què acaba la carrera de Matemàtiques a Barcelona, fins al 67 transcorren deu anys. Gairebé els podríem anomenar els anys de vida silenciosa de Maria Rúbies, durant els quals posa els fonaments que seran decisius per a tota la seva gran activitat posterior.

D'entrada, de retorn a Lleida, classes i més classes: a l'Institut de Batxillerat i en diversos col·legis religiosos: Sagrada Família, Mater Salvatoris, Cor de Maria... A més es dedica, en càrrecs directius, a l'Acció Catòlica femenina de Lleida i també en aquest àmbit fa pedagogia activa. El consiliari, Mn. Ortiz, recorda, per exemple, de com engrescà la Diòcesi amb motiu d'una commemoració al voltant de la Verge de Lourdes! En aquests anys fa també oposicions per a professor agregat d'Institut –guanya la plaça de l'Institut de la Seu d'Urgell, l'any 1962– i, més transcendent per al seu futur, l'any 1963 guanya les oposicions de Catedràtica de Matemàtiques d'Escola Normal de Magisteri. Com que ja hi havia començat a donar classes, com a interina encara, als futurs mestres la seva anomenada –claredat, passió i afabilitat alhora– comencen a estendre's entre el magisteri. El grup de mestres Isard la convida a parlar-los en alguna de les seves trobades, per exemple.

D'aquest seu contacte amb els mestres lleidatans es pot explicar que formi part de la petita delegació lleidatana que, encapçalada per l'entranyable i admirable Jaume Miret, participa a la primera Escola d'Estiu, l'any 1966, a l'Escola dels filipencs, a Barcelona. Allà, Maria Rúbies tingué, pel que expliquen ella mateixa i Marta Mata (conversa a Saifores, any 2004), una entrevista amb Alexandre Galí, que resultà decisiva. Aquest l'acabà de convèncer de la necessitat de divulgar els conceptes de la matemàtica de conjunts, l'anomenada, en aquells temps, “matemàtica moderna”, entre els infants. Maria Rúbies i el moviment Rosa Sensat utilitzaren l'ensenyament de “la matemàtica moderna” com una bandera o, millor dit, com una eina que permetia, alhora, sotraguejar la ruti-

na de les aules i catalanitzar l'ensenyament.

Durant l'hivern del curs 1966-67, Maria Rúbies imparteix cursos de “matemàtica moderna” en el Curs d'Hivern del moviment Rosa Sensat. L'impacte de Maria Rúbies (de vegades és la mateixa Marta Mata qui la va a buscar en cotxe a Lleida per a que pugui fer el curs) és enorme, de manera que no és gens estrany que els seus cursos ja formin part del programa de l'Escola d'Estiu de 1967 i de les dels anys posteriors.

Aquests anys d'“apostolat”, de divulgació apassionada del conceptes de la teoria de conjunts, permeteren a Maria Rúbies donar el millor d'ella mateixa: la seva capacitat d'entusiasmar. La seva activitat, en efecte, sotraguejà el somort i rutinari panorama dels mestres. L'ensenyament de la matemàtica moderna arribava com un missatge de frescor, de renovació, de catalanitat. A més, era un missatge que Maria Rúbies lliurava amb un convenciment i força tan grans, que l'entusiasme era generalitzat. A més a més, els mestres veien així revaloritzat el seu paper dins la societat. Aquest aspecte, d'orgull propi en podríem dir, de consciència de la pròpia vàlua del mestre, no és de cap manera la menor de les contribucions de Maria Rúbies a la pedagogia del nostre temps!

Més tard, a l'hora de fer balanç, s'ha vist que potser aquell fervor pels conjunts era un pèl excessiu i ha calgut matisar-lo. Ma. Antònia Canals, també matemàtica, em parla amb gran respecte de la figura de Maria Rúbies (conversa, any 2005), però em manifesta que ella tenia, ja aleshores, uns plantejaments diferents –fugint de tanta abstracció– de com explicar les idees matemàtiques bàsiques als infants.

Les concepcions de Ma. Antònia Canals encara tenen vigència avui, però aquell llenguatge i conceptes “moderns” de Maria Rúbies, si bé han quedat incorporats al patrimoni matemàtic, ho han fet de forma molt més equilibrada enmig dels altres conceptes. L'edició d'obres de matemàtica en català d'aquella època –la sèrie de llibres “Fem matemàtica”, per exemple– avui en dia han quedat obsolets i són de poca utilitat, però és just d'assenyalar que, en el seu moment, causaren un gran impacte i exerciren un paper importantíssim. No solament des del punt de vista matemàtic sinó, i potser sobretot, en el lin-

güístic, de fer veure que també es podia escriure matemàtiques en català!

Per això, quan el president Adolfo Suárez, en la Transició política, a l'estiu de 1976, en aquelles cèlebres declaracions a 'Paris-Match', digué que a Catalunya l'ús del català devia tenir unes limitacions ja que, per exemple "no és podia pretendre explicar física nuclear en català!", Maria Rúbies, en el seu primer míting al Teatre Principal, aquella mateixa tardor, va fer aixecar el públic de les cadires, ridiculitzant 'comme il faut' la presidencial rucada!

A finals dels anys seixanta, la vida de Maria Rúbies, sempre prou activa, entrà en un període de frenesí. Funda l'escola Espiga, es casa amb l'arquitecte Josep Segarra i s'estableix a Barcelona, on és professora de la Normal de Sants primer i després entra a l'ICE de l'Autònoma, per a passar a dirigir l'Escola de Mestres de la Universitat Autònoma de Barcelona. Tot això en un termini de cinc anys.

Comencem per l'Espiga. Per una banda, el contacte amb el moviment de Rosa Sensat i el coneixement d'escoles de Barcelona com Talitha (Ma.Teresa Codina), Ton i Guida (Ma Antònia Canals), Costa i Llobera (Pere Darder), fa que ella, junt amb altres persones de Lleida (Isabel Arqués, Josep Vallverdú, Jaume Barrull, Jaume Magre, Francesc Porta...) determinin fer una escola activa a Lleida, similar a les anteriors. El mateix Alexandre Galí visita els possible solars de la possible escola (conversa amb Isabel Arqués, any 2004). Però, el grup -per diferències conceptuals i, potser sobretot, de manera de fer- es divideix i, llavors, neixen dues escoles actives a Lleida: l'Escola Espiga primer, l'any 1967, la liderada per Maria Rúbies, que s'instal·la en uns locals provisionals al carrer Ciutat de Fraga, i, més tard, les Escoles Alba, que dirigirà Isabel Arqués, a la carretera de Corbins.

Ambdues escoles representaren, en el seu moment, un vertader revulsiu en l'ensenyament de Lleida, tant pels seus mètodes pedagògics (a l'Espiga, per exemple, durant un temps, s'experimentà l'anomenat sistema EDI, que l'inspector Lluís Busquets conegué als Estats Units, un sistema d'ensenyament individualitzat) com per la seva catalanitat. Per això, l'escola Espiga de Llei-

da és una herència molt digna que ens ha quedat del quefer de la pedagogia de Camarasa.

Precisament en els treballs per a poder posar en marxa l'Espiga, Maria Rúbies, passats ja llargament els trenta anys, retrobà l'arquitecte Josep Segarra -es coneixien superficialment d'estudiants- i es refermà una coneixença que acabà en matrimoni. Celebrat aquest l'any 1969, a Barcelona, el matrimoni tingué quatre fills i Maria Rúbies pogué practicar la pedagogia familiar, quotidiana, que requereix d'una paciència i dedicació constants.

Pel que fa a l'anada a Barcelona, ja hem dit que Maria Rúbies, a meitat dels seixanta, havia guanyat les oposicions a Càtedra de Matemàtiques de l'Escola Normal, però, no es pogué quedar a Lleida per un embolic burocràtic i li adjudicaren una plaça de l'Escola Normal fora de Catalunya (Osca o Sòria), si bé no hi anà mai. Durant uns anys, abans de poder ocupar la plaça que ella volia -la de l'Escola Normal de Lleida-, estigué a les Normals de Barcelona (a Sants, llavors) i de Palma de Mallorca. Mentre era a la Normal de Barcelona, l'any 1970, s'escaigué que s'estava formant l'ICE de la Universitat Autònoma, Universitat que havia aixecat en aquells moments grans expectatives, pel paral·lelisme que es buscava amb la mítica Universitat Autònoma de Barcelona de 1932, la del Rector Bosch Gimpera, durant la Segona República. El Rector de la projectada nova Universitat Autònoma era germà del ministre d'Educació Villar Palasí, l'impulsor de la Llei General d'Educació que tan dràsticament canvià el panorama educatiu espanyol i això indicava, no solament una gran voluntat política de canvi sinó que s'havia posat al capdavant de la iniciativa algú amb vertader pes polític. En definitiva, doncs, hi havia grans esperances en el que seria tal Universitat. (Per exemple, m'ha explicat Josep Grifoll, futur primer Secretari del seu ICE, que el mateix Jordi Pujol, tan preocupat ja per "fer país", s'interessà perquè acceptés treballar en aquesta nova estructura educativa).

Tot un seguit de "pesos pesats" es posaren a treballar en aquell primer ICE: Octavi Fullat, Josep Laporte, Josep Pallach... Aquell nucli de persones eren, en certa manera, el nucli pensant de la futura Universitat que encara no s'havia

posat en marxa (conversa amb Josep Grifoll, maig 2005). A Maria Rúbies se la cridà en la seva condició de Catedràtica de l'Escola Normal i ja amb la idea de crear la seva pròpia Escola Normal. També era ben vist el nomenament de Maria Rúbies pel grup de Rosa Sensat, ja que se la considerava com un dels seus membres. En aquells moments, en efecte, Maria Rúbies seguia donant cursos de Matemàtica moderna en les activitats regulars de Rosa Sensat.

Però anys més tard –no gaires– quan Rosa Sensat i les Escoles d'Estiu feren explícita la seva defensa, en exclusiva, de l'escola pública –Manifest de l'Escola d'Estiu del 75– Maria Rúbies ja se n'havia separat. Sempre he pensat que, quan Marta Mata, en el pròleg del llibre “Els primers anys de Rosa Sensat” (Jordi Monés, 1981, Ed. 62), es lamenta que, en els darrers temps, “l'única angoixa de veritat ha estat el pas d'algú que vam sentir de dins a sentir-lo fora”, està al·ludint Maria Rúbies, amb qui havia acabat de tenir, poc abans d'escriure aquell pròleg, els duríssims debats en el Congrés de Diputats a l'entorn de la LOECE (aprovada l'any 1980).

Els anys de l'ICE a l'Autònoma, de la posada en marxa de l'Escola de Mestres de Sant Cugat, foren apassionants, “d'entusiasme il·limitat”, com reconeix Pilar Benejam (“Diàlegs a Barcelona”, 1987, pàg.35), que hi treballà com a professora en aquells anys i, després, en fou Directora. Altre cop, doncs, trobem aquella nota de l'entusiasme, la passió per la tasca que desenvolupa, com una característica del feinejar de Maria Rúbies. Val la pena que retinguem que en fou la primera Directora (cursos 72-73,73-74) ja que el seu pas per l'Escola de Mestres de Sant Cugat, no ha estat, ni és, prou recordat.

A la tardor de 1974, Maria Rúbies torna a casa, a Lleida. Primer, com a Delegada de l'ICE de l'Autònoma a Lleida i professora de l'Escola Normal de Lleida, de la qual va ser també, més endavant, Directora. Començà a organitzar cursos per a mestres amb la intensitat habitual –de logopèdia, d'educació infantil, ...– i, sobretot, a treballar per a l'ús de la informàtica per als infants. La creença que els nens petits podien aprofitar-se perfectament de les noves tecnologies la tingué Maria Rúbies molt aviat i, amb la seva passió

característica, esdevingué una divulgadora del sistema Logo. D'això en fa trenta anys! Ho vull remarcar per tal que es valori més la seva visió de futur. La defensa que va fer de l'ús i possibilitats de la informàtica pels menuts forma part també, doncs, de les contribucions positives de Maria Rúbies al camp de la pedagogia.

El seu retorn a Lleida coincideix amb el final de la dictadura franquista i l'inici de la Transició cap a la democràcia. Les posicions polítiques dels líders educatius s'anaren precisant i, com hem indicat adés, a Rosa Sensat anà guanyant la idea d'una escola pública generalitzada, que pràcticament propugnava la desaparició de l'escola privada (Manifest de l'Escola d'Estiu de l'any 1975 i 76). Algunes veus destacades –Joan Triadú, Octavi Fullat, Josep Pallach, Jaume Sarramona...– s'aixecaren contra aquest esbiaixament marxista de Rosa Sensat i crearen el Consell Català d'Ensenyament. Aquest grup de persones –malgrat que Marta Mata parli de “el fantasma del Consell Català..(pròleg de “15 primers anys de Rosa Sensat”, Jordi Monés, op.cit.)– aconseguiren, a través d'articles i presentacions públiques en diversos indrets de Catalunya, deixar clar que existien sòlides alternatives al pensament de Rosa Sensat sobre què havia de ser l'ensenyament a Catalunya. Que no existia de cap manera el pensament únic, en ensenyament almenys! Maria Rúbies no figurà entre els primers firmants de la creació del Consell Català d'Ensenyament, un fet una mica sorprenent donada la seva bona relació amb Pallach i Fullat, però posteriorment participà, plenament en les seves activitats divulgatives,

Entrant ja a la política activa, es fa militant de Convergència Democràtica de Catalunya l'any 1976 i quan, a partir de l'any 1977, Maria Rúbies esdevindrà parlamentària –primer al Senat i, després, al Congrés de Diputats fins al 82– podrà, des de la seva tribuna parlamentària, explicitar ben rotundament i clara, els seus punts de vista partidaris de la llibertat d'ensenyament, de l'essencial dret dels pares quant a l'elecció de centres on educar els seus fills. En el Senat, menys, perquè “la coalición senatorial Entesa dels Catalans realizó una votación y como los senadores que la componen son mayoritariamente de izquierda salieron elegidos Cirici Pellicer (crític d'art) y

Jaume Sobrequés (historiador), relegando a Maria Rúbies para la Comisión de Obras Públicas... Tal exclusión ha sido considerada 'inadmisible' por CDC "(Tele Expres., 15 novembre 1977, crònica de Montserrat Nebot). Un cop en el Congrés de Diputats, però, a partir de 1979, Maria Rúbies participà, molt activament, en el debat parlamentari de la llei d'educació de la UCD, la Llei Orgànica d'Organització de Centres Docents, La lectura d'aquell debat és apassionant- només cal recordar els intervinents: Marta Mata, Gregorio PecesBarba, pels socialistes; Eulàlia Vintró i Jordi Solé Tura, pels comunistes; Miguel Herrero y Rodríguez de Miñón, per la UCD i Maria Rúbies, per C i U -i s'hi poden observar amb nitidesa els diferents plantejaments d'una discussió que encara és vigent. Maria Rúbies era ben clara. Ella digué, per exemple, contestant al portaveu socialista: "Minoría Catalana defiende un modelo de sistema escolar radicalmente diferente al que ha expuesto Su Señoría... (..) nosotros defendemos el proyecto de ley porque en él se reconoce el derecho que tenemos los padres a educar la conciencia de nuestros hijos... (..) en las escuelas se respete el modo como nosotros educamos la conciencia de nuestros hijos en la familia" (Diario de Sesiones, 4 marzo 1980), Miquel Roca m'assegura (conversa abril 2005) que quan ella parlava al Congrés, "la gent se l'escoltava"...

L'any 1981 fou dels més trepidants -i ja és dir!- en la vida de Maria Rúbies. Després d'haver guanyat Jordi Pujol les eleccions de la Generalitat, abril de 1980, es comencen a produir els traspasos de competències cap una Generalitat que ja no era "provisional", com la que presidí, amb gran dignitat, Josep Tarradellas. Així, el dos de gener de 1981, Maria Rúbies entrava com a primera Cap de Serveis Territorials d'Ensenyament a Lleida, d'una Generalitat de Catalunya que ja tenia competència -només "plena", ai!- en Educació. S'encetava així el període molt breu -massa?-, en què Maria Rúbies fou al front d'una responsabilitat en l'Administració educativa.

Embolcallada amb la seva inigualable capacitat per a suscitar complicitats -és a dir, per a tenir, col·laboradors fidels i abnegats- des de la seva nova responsabilitat, que compartia, cal no oblidar-ho, amb el fet de ser diputada a Madrid i

mare de quatre fills, endegà algunes accions brillants, que encara perduren. Potser la més espectacular d'elles fou la de reobrir petites escoles rurals que romanien tancades a causa de les concentracions escolars motivades per la Llei General d'Educació de 1970. Les escoles de Granyena de les Garrigues, Talarn, Els Omells de Na Gaia, Vilanova de Meià... es reobriren amb satisfacció gairebé general, si bé, en algun cas, els pares s'havien ja acostumat a la comoditat de no haver-se d'ocupar dels nens durant tot el dia o durant la setmana, si anaven a l'Escola Llar. (Quan vaig succeir Maria Rúbies al front dels Serveis Territorials de Lleida, en plegar ella pel novembre del mateix 1981, vaig continuar i aprofundir la política iniciada per ella en aquest àmbit i recordo, amb gran decepció per part meua, com no hi hagué manera que els pares acceptessin de reobrir l'escola de Castellbò o una a la Vall Fosca!). Perquè es vegi també el volum de les decisions preses, consti aquí que, en el curs 81-82, es suprimiren 20 línies de transport i, en el curs 82-83, 11 més!).

Una altra de les iniciatives que Maria Rúbies adoptà com a Cap dels Serveis Territorials de Lleida, assessorada per l'incansable Ma Carme Agustí, fou la creació de les anomenades Aules Taller, que també subsisteixen encara. En el moment de la seva creació, l'any 1981, ja varen fer un bon servei. Però després, l'aplicació de la LOGSE i l'ensenyament obligatori fins als 16 anys ha fet d'aquestes Aules Taller una eina imprescindible per a què el sistema escolar pugui funcionar, malgrat les enormes dificultats existents, no solament pressupostàries.

L'any 1982 Maria Rúbies deixa la política activa i retorna a la Normal de Lleida. Són uns anys molt feliços per a Maria Rúbies que es pot dedicar a la seva passió per a la formació dels mestres -són anys en els quals accentua les seves accions en pro de l'ús de la informàtica per als menuts, amb el sistema LOGO- i pot dedicar més temps a la família. Aquesta mena d'Arcàdia només durà, però, dos anys... (Tot, en la vida de Maria Rúbies, fou intens i curt). L'any 1984 Jordi Pujol estava decidit a tornar a guanyar les eleccions autonòmiques per majoria absoluta i no haver de dependre, com en el període 80-84, dels vots d'ERC per governar la Generalitat. Llavors reclamà amb

insistència el concurs de Maria Rúbies com a cap de llista en la circumscripció de Lleida. Maria no volia acceptar el retorn –ja que llavors vivia una mena d'Arcàdia, recordem-ho– però finalment cedí a la pressió presidencial. Segurament per la promesa de tenir responsabilitats en el nou govern de la Generalitat... (converses amb Miquel Roca, Joan Guitart i Jordi Pujol, any 2005).

La campanya de Maria Rúbies en les eleccions autonòmiques del 84 fou brillantíssima –“Hem d'aconseguir que Pilar Busquets sigui diputada!”, repetia amb entusiasme i Pilar Busquets, la número 10 de la llista, fou diputada!... Tanmateix, les promeses de Jordi Pujol no es confirmaren i Maria Rúbies s'hagué de limitar a fer de diputada en el Parlament. Quan s'està amb majoria absoluta, el paper del diputat “del govern” és més aviat gris i això per a Maria Rúbies, acostumada a l'acció, a “posar les mans a la massa”, segons diu ella mateixa, (‘Converses a Lleida, Josep Varela i Serra, Ed. Virgili i Pagès, 1987) era gairebé insuportable. Aquí començaren les tensions amb els líders de CDC... Hi hagué l'intent de neutralitzar les queixes de Maria Rúbies nomenant-la Presidenta del Consell Escolar de Catalunya i, en fou, efectivament, la seva primera Presidenta, l'any 1986. Era un càrrec interessant, sí, però no adequat a l'empenta, als ideals educatius de Maria Rúbies. Després, vingué la famosa votació del joc en el Parlament de Catalunya, en la qual ella es desmarcà del seu grup. Però aquest fet, aquesta posició contrària a la llei del joc, “no era més que l'excusa, les divergències venien d'abans” (‘Converses a Lleida’, op. cit, 1987).

L'any 1988 deixa CDC i es dedica plenament a l'Escola Normal de Lleida (la denominació oficial, llavors, era exactament la d'Escola Universitària de Formació del Professorat i estava adscrita a la Universitat Autònoma de Barcelona), N'és Directora l'any 1990 i sembla que llavors, després dels tràngols de la segona part dels vuitanta, començava una altra etapa brillant en la vida de Maria Rúbies. Les principals accions en la seva etapa com a directora, cal situar-los en la preparació de la integració d'Escola Normal en la nova Universitat de Lleida que s'estava gestant llavors. El prestigi moral i polític de Maria Rúbies ajudà molt la Normal, en aquest sentit. Ella plegà

com a Directora, essent nomenada Vicerrectora de la Comissió Gestora de la UdL, perquè el naixement de la nova Universitat de Lleida fos com més brillant millor. Maria Rúbies treballà intensament en aquesta nova etapa, com era habitual en ella. Però no sempre les seves actuacions eren ben compreses i ella en patia (conversa amb Manuel LLadonosa). Tanmateix seguia, incansable, amb el seu treball i mantenint les seves il·lusions. Per exemple, malgrat la malaltia ja declarada, feia els cursos de doctorat (en didàctica de les matemàtiques, cosa que no estava contemplada trenta anys enrera, quan enllestí la carrera) que ella devia intuir indispensable d'obtenir per a continuar, després, incidint en la formació dels mestres, la seva vella dèria.

No pogué acabar el doctorat. La malaltia que se li declarà a primers de 1992 avançà implacablement –tot en Maria era curt i intens, recordem-ho– i moria el 14 de gener de 1993, a l'edat de seixanta anys, després d'haver suportat els dolors dels darrers mesos i la perspectiva de l'adéu amb una gran dignitat i elegància, a les quals ajudava la seva profunda religiositat.

És un tòpic potser, però poques vegades ho és menys: la mort de Maria Rúbies, tan jove, quan encara tenia tantes coses per dir i per fer, fou una gran pèrdua per al país! Potser per això és tant de lloar i convenient que s'organitzin Jornades per recordar la seva persona. Actes acadèmics que són alhora agraïment a una tasca feta amb tanta generositat com recordatori de les contribucions de Maria Rúbies a la pedagogia i al progrés de Catalunya.

El nostre agraïment ha de ser, és, enorme. Pel que fa a les seves contribucions pedagògiques, amb quina d'elles em quedaria? Sense dubtar gens, amb el seu entusiasme. Amb la seva capacitat per fer veure als mestres que la seva és una professió excel·lent i que val la pena. El seu era un entusiasme ple de contingut, d'objectius. Un entusiasme al servei d'una catalanitat insubornable. Un entusiasme que creia absolutament en la importància de la tasca educativa, en la capacitat revolucionària de l'educació per aconseguir una societat millor.

Aquest seu entusiasme, endinsat en la seva ànima i, per això, contagiós, és el que, avui, trobem a faltar tant. I tant que el necessitem !. ●

LA MIRADA RELIGIOSA DEL SETÈ ART

Josep Hereu

Un dels místics medievals més importants del segle XII, Hug de sant Víctor, deia que l'home podia contemplar la realitat amb tres mirades diferents: la mirada sensible -*oculus carnis*-, la mirada racional -*oculus rationis*- i la mirada espiritual -*oculus contemplativus*-. No veiem tres realitats diferents, sinó que mirem la mateixa realitat amb tres mirades diferents que ens porten a considerar-la de manera també diferent. El mateix passa amb una obra d'art com és el cinema, que pot ser objecte de diverses mirades: la mirada sensual (plaer de mirar), la mirada crítica (racional) o la mirada espiritual (mística). Jo em proposo considerar aquesta *tercera* mirada, ententent que és la més pertinent per entendre algunes pel·lícules del nostre cinema contemporani.

Aquest article no té per objectiu exposar els temes religiosos que es tracten o es poden tractar al cinema, sinó la dimensió religiosa de l'ésser humà que és tractada a través del gènere cinematogràfic per part d'alguns directors del nostre temps. Doncs el cinema autèntic, igual que la literatura, la pintura, l'escultura, la música, el teatre o la filosofia, té com a objecte fer-nos pensar sobre la condició humana i, en el cas que ens ocupa, fer-nos pensar que la dimensió religiosa forma part de la nostra existència.

La meua exposició deixarà de banda, per consegüent, aspectes formals i tècnics que els crítics ja exposen amb deteniment. Més encara quan el qui escriu aquestes línies no és expert en cinema, sinó només un *amateur* del setè art, atent als plantejaments que proposen determinades pel·lícules i que ens inviten a pensar en coses en les quals habitualment no pensem. El meu intent és abordar una dimensió que sovint es deixa de banda per part de la crítica, a saber,

la "cosa" de la qual parla la pel·lícula, per utilitzar -espero que no indègudament-, aquesta expressió del filòsof alemany H.G. Gadamer.

L'elecció de les pel·lícules ressenyades és, certament, arbitrària i no pretén en absolut ser exhaustiva des de cap punt de vista, encara que hi ha una predilecció pel director danès Lars von Trier, especialment per tres de les seves pel·lícules: *Breaking the waves* (1996), *Dancer in the dark* (2000) i *Dogville* (2003). La darrera pel·lícula de Bergman, *Saraband* (2003), serà un altre dels films a considerar. Finalment, dues pel·lícules que em semblen d'un especial interès: *Babettes gaestebud* (*El festí de Babette*) (1987) de G. Axel, i *The Straight Story* (*Una història vertadera*) (2000) de D. Lynch. El motiu de reunir directors i films aparentment tan dispars no és establir entre ells cap connexió, ni tan sols d'influència mútua, sinó proposar una perspectiva de lectura: la crítica a la culpabilitat de la consciència religiosa del protestantisme i la joia del do i del perdó pròpia de la religiositat catòlica. Fora d'aquesta òptica, el sentit principal d'aquestes pel·lícules passa desapercebut.

Lars von Trier, el director de cinema amb més talent del seu país després de Carl Theodor Dreyer, es va donar a conèixer entre nosaltres l'any 1996 amb *Breaking the waves* (*Rompiendo las olas*) una pel·lícula llarga i meditativa sobre una determinada intolerància religiosa i social. *Rompiendo las olas* forma part d'una trilogia que comprèn, a més, *Idioterne* (*Els idiotes*) i *Dancing in the Dark*. L'escenari del film està situat en un poblet allunyat del nord d'Escòcia. La jove i tímida Bess -la protagonista principal- es casa amb Jan, que treballa en una planta d'extracció de petroli a alta mar. Quan, al cap de poc, sofreix un greu accident i queda paralític, demana a Bess que mantingui relacions amb altres homes. Incompresa per tots i sota la pressió asfixiant de les forces vives del poble, que vetllen per la moral i la religiositat dels seus habitants, Bess serà capaç de portar la seva aventura amorosa fins a uns límits inimaginables, convençuda que així aconseguirà que es produeixi el miracle de la curació de Jan.

Tota la pel·lícula gira constantment al voltant de *situacions-límit*, una expressió que manllevo

a K. Jaspers. L'accident de Jan, que el deixa "acabat", com diu ell, però que no mor. La fe profunda i convençuda de Bess -extraordinària en la seva interpretació- amb intensos i perllongats monòlegs amb Déu a l'interior de l'església del poble, tota sola, símbol de la radical soledat de la consciència i de la interioritat de la fe reformada. La petició de Jan a Bess de mantenir relacions amb altres homes, perquè ell no la pot fer feliç i el consentiment de Bess, no pas per ser ella feliç sinó per fer feliç el seu marit. Tot plegat és *absurd*, en un sentit que té a veure amb Kierkegaard i no pas amb Sartre. La intolerància dels habitants del poble, justiciers i acusadors, en no permetre un enterrament humanament i religiosament digne per Jan, ja que han transgredit les normes morals establertes -escena que no pot deixar d'evocar la d'Antígona recordant a Creont la llei no escrita que té en el seu cor. La denúncia per part de Bess de la intransigència i la intolerància dels habitants del poble, negant-los legitimitat per jutjar la interioritat de la consciència. El "miracle", finalment, de la curació de Jan.

Compartixo l'opinió de J.M. Ruiz Simón que les pel·lícules del director Lars von Trier s'han de llegir amb clau luterana, si més no algunes d'elles. Luter ens ha aportat, en efecte, la interioritat de la consciència vinculada a l'experiència religiosa. La nostra cultura té aquest deute amb Luter: a través de la lectura de la Bíblia i de la

impresca, Luter ha forjat la nostra interioritat. I Kierkegaard ens ha descobert l'*absurditat* del cristianisme. El cristianisme, no la cristiandat, és l'àmbit de l'absurd: d'allò que està fora de l'ordre de la raó (*abs ordinem*). No hi ha concòrdia entre la raó i el cristianisme: hi ha *escàndol*. Lars von Trier es fa ressò perfectament d'aquestes consideracions en aquesta pel·lícula, a les quals hi afegeix la intolerància pròpia de les comunitats que tenen unes condicions de vida molt dures i necessiten un suport ferm que les mantingui unides.

Situació-límit també la que ens presenta el musical *Dancer in the Dark*, que de no saber que és del mateix director, ni ho pensaríem, tament diferents són, des del punt de vista formal, les seves pel·lícules. La traducció que es va fer a les nostres pantalles -*Bailando en la oscuridad*- no s'ajusta prou bé al sentit del títol, ja que Selma és una dançaire (*dancer*) que es troba immersa en una foscor física -causada per una ceguesa creixent en la seva vista-, símbol d'una foscor moral: la de la justícia. Selma és una immigrant txeca i mare soltera que treballa en una fàbrica en una comunitat rural dels EEUU. La seva salvació és la seva passió per la música, en especial la dels clàssics musicals de Hollywood. Però Selma té un trist secret: està perdent la vista i el seu fill Gene sofrirà el mateix destí, a menys que pugui aconseguir diners suficients per obtenir una operació. La

tragèdia personal de Selma és menys una tragèdia física que moral. La seva creixent ceguesa és només el símbol paral·lel de la ceguesa de la justícia. El gènere musical de la pel·lícula ha deixat a segon terme el seu caràcter tràgic, que ha passat massa desapercebut.

Dogville és la tercera de les grans produccions de Lars von Trier que vull considerar aquí. Aquesta pel·lícula forma part d'una altra trilogia, de moment inacabada: *Manderlay* –que ja es pot veure en les nostres pantalles, també excel·lent, però de la qual no en parlaré aquí– i *Washington* –en preparació. El director danès aconsegueix un prodigi estètic sense precedents que manté l'interès i la tensió de l'espectador durant tres hores, sense moure's d'un escenari de teatre, sense decorats de cap mena, només amb el diàleg entre els personatges i una alternada veu en "off" del narrador. L'acció es situa als anys 30, durant el període de la depressió americana. Grace és una bella fugitiva que s'escapa d'un grup de gàngsters per a refugiar-se a Dogville, un petit poble perdut de les Muntanyes Rocoses. Allà serà protegida per l'escrip-

tor Tom Edison, que aconseguirà que Grace sigui acceptada per la comunitat després de convèncer els vilatans durant dues setmanes. Grace, a canvi, accepta treballar per a ells. Quan la seva recerca es fa més tensa, la gent de Dogville creu tenir el dret d'exigir-li una recompensa degut al risc que corren pel fet d'amagar-la.

Tot i que *Dogville* se situa als EEUU d'Amèrica, és una metàfora a-geogràfica i a-temporal, ja que el món està ple de *Dogvilles*. A través de les vivències d'aquesta microsocietat aïllada, Lars von Trier retrata la societat sencera. Cada personatge representa diferents facetes de l'ésser humà. Grace representa la puresa, la innocència i la bondat en el seu grau màxim, en un sentit que podríem qualificar com una lectura *ingènua* de Rousseau. La delicadesa de Grace, tanmateix, no dissimula una marcada sensualitat i sota la benvolença dels habitants del poble s'hi amaga tota la luxúria humana. Però Grace té un secret terrible, que portarà a un final totalment inesperat. *Dogville* és una duríssima –però lúcida– reflexió sobre la condició humana, sobre la seva avarícia, el seu egoisme, la bon-

dat, la mesquinesa, la venjança i les seves conseqüències. Una reflexió que té més a veure amb la concepció de la naturalesa humana de Hobbes –*homo homini lupus*– que no pas de Rousseau –*tot és bo quan surt de les mans del Creador, tot es converteix en dolent quan cau a mans de l'home*, la visió més perversa que mai s'hagi formulat del cristianisme.

Amant dels contrastos, Lars von Trier ens presenta la corrupció absoluta sota la disfressa del seu contrari, la innocència absoluta. Grace-nom que segurament no és casual–, que encarna la innocència més absoluta –relacionada amb la sensualitat més pura, que evoca el fruit del paradís terrenal–, és la filla de la corrupció absoluta: el gàngster que apareix al començament del film, que és el seu pare. Fins al final no sabem que Grace és la seva filla. Aquest és el terrible secret que els habitants de Dogville no coneixen: la innocència absoluta com l'altra cara del despotisme absolut. No puc deixar d'evocar aquí el lúcid pensament del teòleg K. Barth quan diu que el revolucionari absolut és tan absolutista com el dèspota absolut. La història del terror té aquí una clau hermenèutica que no ha estat prou considerada.

Al final de la pel·lícula, el diàleg de Grace amb el seu pare és suficientment eloqüent: t'has convençut, li diu el seu pare, que no existeix la bondat de la naturalesa humana? Qüestionament radical a tota pretensió de bondat que pretengui derivar-se del pensament de Rousseau. A l'inici de la pel·lícula, el pare ja havia advertit als habitants del poble que la seva filla era perillosa, perquè la innocència absoluta és més perillosa que el poder absolut. Una innocència angèlica, que és a l'origen de tot terrorisme. Doncs el terrorisme no té l'origen en la força ni en la violència, sinó en la puresa: la puresa de la raó, la puresa de la raça, la puresa de la revolució, la puresa de la pàtria, la puresa de la idea o la puresa de la religió. Tots els habitants del poble són, al final de la pel·lícula, abatuts per Grace, amb l'ajut del seu pare, decebuda perquè no existeix la bondat humana. La seva experiència ha servit finalment com a catalitzador per mostrar les ambigüitats de la condició humana. Només el gos

–que dona nom a la pel·lícula– és salvat. *Dogville* significa literalment *la ciutat del gos*. Un detall que no pot passar desapercebut. Perquè el nom del gos és Moisès, l'alliberador. De què ens ha d'alliberar? Potser de l'esclavitud d'una bondat innocent que ha substituït a Déu.

El poble de Dogville és un poble sense Déu. L'escriptor-filòsof és el lloctinent del sentit en una societat que ha perdut tot sentit vertical i només li resta l'horitzontalitat del sentit “democràtic” dels seus habitants, els quals, no pas per casualitat, es reuneixen a l'església del poble, a la qual mai no hi tornarà cap representant de la religió. Un poble sense “Déu”, sense capacitat de rebre, sense possibilitat de canvi, preocupat només per allò *humà, massa humà*, com diria Nietzsche.

Encara que des d'una perspectiva molt diversa, la reflexió sobre la gratuïtat i el do és plantejada per G. Axel en *El festí de Babette*, la història d'una petita comunitat de protestants luterans a la província de Jutlàndia, al nord de Dinamarca, a finals del segle XIX, que adapta fidelment un breu relat de Isak Dinesen (Karen von Blixen). L'acció se situa vers l'any 1885 a Berlevaag, una poblet llunyà, on tot sembla de color gris. Allà viuen dues germanes –Filippa i Martina– filles d'un pastor luterà i “lluny ambdues de la primera joventut”. Des de la mort del seu pare es dediquen a perpetuar el missatge d'aquest i ajudar els altres habitants de Berlevaag, però la seva rígida educació puritana les fa viure a la defensiva, procurant no contaminar-se d'un món hostil que els pugui separar de Déu. Les dues filles del pastor havien rebutjat, en la seva joventut, la possibilitat de viure la seva pròpia història d'amor: Martina amb Lorenz, un tinent dels húsars i Philippa amb el cantant d'òpera Achilles Papin. Un dia arriba Babette, una francesa que ha fugit de la Revolució de la Comuna de París, amb una carta de recomanació d'Achilles Papin, que demana a les dues germanes que l'acullin com a criada a casa seva per amagar-la i protegir-la.

El clímax de la pel·lícula el constitueix el sopar que prepara Babette –que ella mateixa paga amb el diner que ha guanyat jugant a la loteria– per celebrar el centenari del pastor. Al banquet

ofert per Babette hi acudiran els habitants del lloc –seran 11 i n'hi faltarà un, clara referència a l'últim sopar de Jesús amb els seus deixebles–, les relacions dels quals s'han fet agres amb el pas del temps i Lorenz, ja envellit i convertit en general, amb la seva tia, aristòcrata de la petita comunitat. La presència de Lorenz serà clau per a facilitar la transformació de la resta dels personatges. En el moment en què Babette decideix el banquet, tot torna a la vida. Els invitats, plens de por enfront de la proposta, tot i que asseguts a taula, van intentant resistir-se al gaudi del festí de Babette i intenten negar-se a mostrar cap mena de complaença, perquè si ho fan, el seu món rígid corre perill. Fidels a la seva creença, han promès blindar el seu paladar per a no gaudir del luxe d'uns menjars que se'ls presenten com a pecaminosos, incapaços de comprendre que ni la bellesa ni el goig de les coses bones no són obstacles per arribar a Déu i arribar als altres. Fins aquest moment, tots els habitants del poblet havien concebut la vida com un lloc de sofriment, austeritat i por. L'únic personatge que manifesta la seva admiració serà el general Lorenz, estranger com Babette en aquesta comunitat de puritans. Lentament es van desferent les hostilitats entre ells, els vells temors, els silencis i rancors que abans els separaven.

Pel·lícula reposada, senzilla i profunda a la vegada, homenatge esplèndid a la bellesa, a la creació artística i a la genuïna espiritualitat catòlica. Babette és la que fa possible el canvi en els personatges. Donant allò que ha obtingut –el diner que ha guanyat jugant a la loteria– ha portat el canvi a la vida dels habitants de Berlevaag. Símbol de la salvació que ve del do. No és el compliment de la llei el que porta la salvació, sinó que som salvats per un altre. Perquè la salvació, com el perdó, és un do i només es pot rebre d'algú altre. Això és el que no pot entendre la radical culpabilitat de la consciència luterana. La consciència no es pot salvar a si mateixa: aquesta és la seva tragèdia. Per això el seu drama és la culpabilitat, perquè com més intenta salvar-se pel compliment de les obres més s'allunya de la salvació. Cada vegada necessita complir més coses i cada vegada veu la salvació més lluny. Només hi ha salvació i perdó si ens

són donats. Com l'artista que és Babette. La raó de ser de l'artista és el do; Babette ha donat tot el que ha guanyat –tampoc no era seu– i s'ha quedat sense res, però *un artista no és mai pobre*, com diu ella mateixa al final de la pel·lícula. El do i el compliment són incommensurables i asimètrics.

Així ho ha mostrat, de manera extraordinària, D. Lynch en *Una història vertadera (The Straight Story)*, excel·lent pel·lícula en la qual, sota la forma narrativa d'un itinerari que travessa els EEUU, s'hi mostra l'itinerari personal de la vida d'Alwin Straight. La seva aventura és presentada com a absurda: un invàlid que decideix travessar els EEUU a cavall d'una màquina de segar herba és una absurditat. Però aquesta absurditat només és el símbol d'una *absurditat* més gran: demanar perdó al seu germà que és a punt de morir, perquè en una ocasió el va ofendre. Demanar perdó és absurd en una cultura que posa la primacia en els drets. El problema de la consciència culpable és que no surt de si mateixa, no hi ha alteritat. El perdó només és pensable si la consciència no és *primera*: només podem ser perdonats per un altre.

Darrera l'hàbil joc de paraules del títol original –el cognom del protagonista juga amb la rectitud moral i física de la seva trajectòria– ens trobem amb una gran pel·lícula que ens invita a pensar de manera extraordinària sobre la mateixa naturalesa de l'ésser humà en un escenari simple, però de cap manera simplista. La mentida, la mort, el dolor... són tractats de manera absolutament digna en el curs de la pel·lícula. En aquest sentit, Alvin Straight, en el seu lent passeig pel *Middle West*, es presenta com una figura disposada a reconèixer i esmenar les seves pròpies faltes i les de la seva generació. Alvin Straight no deixa de ser un símbol de la condició humana i d'una determinada generació de la història d'Amèrica. La seva bogeria és la follia del perdó. El seu camí és la seva història; no importa tant l'origen com el trajecte en si –*no la posada, sinó el camino*, que diu el Quixot–, i el destí final: un camí de reflexió sobre el sentit de l'existència, la pròpia família, la guerra, les relacions humanes..., i, a la vegada, de catarsi. La reflexió i el perdó purifiquen.

Així es pot despendre també de l'última pel·lícula d'I. Bergman, *Saraband*, títol que evoca una sonata de Bach. Liv Ullmann, actriu preferida de Bergman, introdueix i conclou el film, presentat en deu capítols cadascun dels quals anuncia el que passarà. A diferència del que podríem esperar -una història sobre el trobament d'aquest matrimoni- Liv Ullmann i Lohan -després d'un llarg període de separació- ells mateixos deixen de ser els protagonistes i donen pas a la història de Karin i Hebrik -neta i fill de Lohan-, i d'Anna, la mare morta de Karin, que apareix reiterades vegades en fotografia. Un record que té per objectiu fer evident la culpabilitat i el remordiment de la seva filla. Remordiment i culpabilitat que està sempre present en la relació de Karin i Hebrik i que es farà encara més patent quan, per la mort de Hebrik -el pare de Karin-, Lohan i Liv Ullman amagaran a la seva néta aquest fet -ella ha marxat a estudiar música a l'estranger- perquè no se senti culpable d'una mort en la qual directament no hi ha tingut part, però potser sí que n'hi podria haver tingut indirectament en abandonar el seu pare -Hebrik- i haver-lo precipitat a la desesperació. Hebrik, que és músic, havia insistit a la seva filla Karin -també músic- que es quedés amb ell i així tots dos podrien progressar junts amb la música, interpretant peces junts "perquè on no arribés l'un hi arribaria l'altre", com la *Saraband* de Bach, que on no arriba l'un hi arriba l'altre. Preciosa metàfora de Bergman per evocar el perdó que transforma les consciències i que transformarà les de Lohan i Ullman, que no seran els mateixos després del

retrobament. La seva mirada ha canviat i a les fotografies que Ullman mira al començament i al final de la pel·lícula no hi veu els mateixos personatges, encara que siguin els mateixos. El trobament amb la seva filla discapacitada, que clou la pel·lícula, n'és una mostra evident: Ullman diu textualment: per primera vegada l'he vista com la meua filla.

Mai en cap capítol no hi ha més de dos personatges junts, que es van alternant amb cruets discussions moltes vegades carregades d'acusacions i odis. Encara que de vegades hi ha breus moments de tendresa i de perdó honest. És a través d'aquests diàlegs com ens anem adonant de les relacions entre els personatges, dels conflictes presents, de com les personalitats es van completant i dels esdeveniments ocorreguts durant els anys passats.

El cine de Bergman és profundament existencialista: la vida -i per tant, la mort-, la fragilitat de l'home i la vida en parella, l'envelliment, la malaltia, la solitud. L'autor mostra a través dels seus personatges situacions d'angoixa pròpies d'aquest escenari gran i complex que és la vida. Com el seu cinema, l'existència dels seus personatges és austera, el pecat és una temptació constant i Déu sembla ser massa lluny per aclarir res. Però és només una aparença, perquè el gènere literari de la relació familiar és el mitjà del qual se serveix Bergman per plantejar una pregunta intrínseca a la naturalesa humana i que no l'ha abandonat mai en el seu cinema: la dimensió religiosa de l'ésser humà, que no té resposta però que no pot ser evitada com a pregunta. ●

Notícia de Cinema

BLADE RUNNER

Manfred Díez

«-Una nova vida l'espera a les colònies de l'espai exterior. La possibilitat de tornar a començar en una terra daurada plena d'oportunitats i aventura. Nou clima, serveis recreatius... completament de franc. Gaudeixi del seu nou amic com a servent personal o com un incansable treballador de la terra. L'humanoide replicant, genèticament dissenyat i vestit a la moda, creat especialment per satisfer les seves necessitats. Així que endavant, Amèrica, posem el nostre equip allà dalt...- Aquest anunci és patrocinat per la Corporació Shimato Domínguez. Ajudant Amèrica en la conquesta del nou món.» (www.tepasm.com/curiosidades/bladerun/2)

Sobre la remor d'un carrer atapeït de gent atrafegada i amb la pluja com a so de baix continu, una veu procedent d'una nau espacial pronuncia aquestes paraules. Forma part del decorat d'un Los Àngeles futurista, multiètnic, bulliciós i, tanmateix, decadent. La ciutat convertida en gran basar constitueix un temple a la soledat. Cadascú sembla viure ocupat només en els seus assumptes, sense res que el lligui amb els altres que

no siguin els propis assumptes. Allí es troba Rick Deckar, ocupat en els seus, fent temps per poder tenir un lloc i endrapar alguna cosa en una barra de cuina ràpida xinesa. Imatge escaient de la vida en aquest Los Àngeles, on tot s'engoleix, però res no es degusta, on tot és divers i cridaner però res no té identitat -no és estrany que alguns crítics hagin vist en aquesta posada en escena les influències del pensament anomenat postmodern-.

Deckar, antic Blade Runner, policia especialitzat en eliminar androïdes, els anomenats replicants -entengui's: perquè són rèpliques d'homes-, és cridat

per tornar a sortir a la palestra. Sis d'aquests prototipus, la versió més perfeccionada de Nexus-6, han fugit de les colònies de l'espai exterior, on treballen com a esclaus per garantir la felicitat dels colons i han retornat il·legalment a la terra. Un d'ells ha mort durant la fugida. Es tracta, doncs, de donar caça als altres cinc, més concretament, de retirar-los de circulació, ja que no són sinó màquines. A Deckar, se li ofereix la possibilitat de sortir de l'anonimat i així de tornar a ser algú. La seva vida recobrarà un sentit ja que haurà d'encarregar-se de l'acompliment d'una missió. Una missió d'utilitat per a la

societat. Això és el que tèrbolament li etziba el sergent Bryant a les oficines de comissaria, després d'explicar-li la raó per la qual ha estat cridat. Què carai!, se n'hauria d'alegrar de poder tornar a desenvolupar l'habilitat per la qual resulta estar especialment dotat i que no és altra que la de matar. Feina bruta, però...

Com ja les tragèdies gregues solien mostrar –només cal recordar l'Antígona d'Eurípides–, els requeriments socials, de vegades, xoquen amb les exigències morals. Hom, a més de l'aprovació del grup, necessita de l'aprovació d'un mateix, a l'hora de realitzar una acció. L'entrevista amb el personatge de Rachel –una dona, com si no?– farà aflorar tots els dubtes a l'eficient caçador. Ella és un "experiment" del Dr. Tyrell, enginyer genètic i màxim mandatari de Tyrell Corporation, l'empresa que subministra els androïdes per als humans que viuen a les noves colònies. A instàncies d'aquest, Deckar es veurà obligat a sotmetre la bella i continguda Rachel a una prova. És la prova que permet esbrinar si una persona és veritablement un ésser humà o, només, una màquina. Consisteix a fer un seguit de preguntes amb una forta càrrega emocional, a fi d'incidir en els sentiments de l'entrevistat. La fluctuació de la

pupila i la dilatació de l'iris són els signes sensibles a través dels quals es manifesta una reacció emotiva. A falta d'aquests senyals, no hi ha d'haver dubte: la persona que es té al davant no és humana. Els ulls, òrgan al qual es fa una reiterada referència al llarg de la pel·lícula, possibiliten el reconeixement de la realitat exterior per part del subjecte, però al mateix temps permeten desxifrar els estats interiors d'aquest. Rachel no superarà la prova de l'ull, l'anomenat test Voight-Kampff. La ingènua desimboltura en les respostes la delatarà. I, tanmateix, tot just conèixer-se, ella havia demostrat els seus sentiments demanant a Deckart si no temia haver-se equivocat alguna vegada, matant un humà pensant-se que era un androïde.

El cas de Rachel és especial. A diferència d'altres replicants, el seu període de vida –o de funcionament– no té un temps predeterminat i, a més a més, té records del passat. Segons aquests, ella és la neboda del Dr. Tyrell. Vana il·lusió, li fa veure Deckart en un cert moment: no són més que insercions. Insercions que tenen per objectiu garantir una identitat. Els androïdes, amb el pas del temps i l'acumulació d'experiències, arriben a desenvolupar emocions: de

por, angoixa, odi i, també amor. A fi de dotar-los d'una estabilitat emocional, l'enginyós Dr. Tyrell ha omplert de records artificials les ments de les generacions més avançades de replicants. Deckart, que se sent atret per la noia, és un solitari. Viu aïllat en un pis petit. Una mena de cau, on té un piano vell sobre el qual s'exhibeixen unes quantes fotografies esgrogueïdes pel pas del temps. Sobresurt la de qui deuria haver estat la seva mare. Aquest és el tresor de Deckart, el fil que veritablement el manté unit al món. Dit d'una altra manera, la consciència d'haver-se sentit estimat és el que li dóna la força i la seguretat imprescindibles per a continuar vivint. Com si viure consistís en un retornar al món l'amor que una vegada fou donat. Amb Rachel l'uneix el fet que la seva experiència d'una estima sincera estigui lligada a unes poques fotografies i a uns quants records, més o menys difosos. Com ella, també ell sent a prop seu l'abisme del no-res.

Portes enfora, Deckart es comportarà de la manera com esperen els representants de l'autoritat instituïda. Posarà fi a l'existència de Leon, Zhora, Pris i Roy, quatre dels replicants fugitius. Aquest últim, Roy, constitueix el model més perfecte. És la ment pensant i el líder del

grup. Allò que els ha dut a la terra és la consciència de saber-se prop de la mort. Han estat programats per a una vida curta i saben que la seva fi és a prop. Estimen la vida i no la volen abandonar. El seu objectiu és entrevistar-se amb el seu creador, el Dr. Tyrell, a fi que els doni alguna mena de solució. Tyrell, però, els ha creat per satisfer els seus interessos pecuniaris. A l'hora de produir-los, no ha tingut en compte que les seves criatures poguessin esperar de la seva vida alguna cosa

més que la realització d'allò pel qual estaven programades. Simplement, el que els androïdes poguessin esperar era cosa fora de tota consideració. El sentit de les seves vides no els era propi i aquest els reduïa a la condició d'esclaus: a treballar per a la glòria de Tyrell. Un "Així és la vida" és la resposta que obtenen les criatures del seu creador!

Roy acabarà amb el despòtic déu i, abans de veure acomplert el seu tràgic destí, tindrà temps de fer un acte contra natura, només a l'abast d'un ésser lliure:

salvar la vida de qui havia de ser el seu executor, Deckart. Roy posarà així la seva existència al servei de la d'un altre. Amb paraules més vistents: es transcendirà a si mateix. Si hi ha alguna cosa que caracteritza bé la naturalesa humana, aquesta és justament la capacitat d'anar més enllà d'un mateix. Com diria el filòsof Immanuel Kant, la facultat de tractar els altres no com a mers mitjans, sinó com a fins. Si Roy, des de la seva situació inicial de mer androïde, arriba a desenvolupar una cons-

ciència moral, la qual cosa eleva la seva naturalesa, l'humanitzà; el Dr Tyrell fa un trajecte invers, usant la seva capacitat de creació, que el separa de les màquines, cau a la condició d'aquestes en esdevenir esclau del seu desig d'èxit material. Davant d'aquest acte d'heroisme, Deekart veurà trabucats els seus antics esquemes mentals. Roy, el suposat androide, farà créixer la humanitat de Deekart, el suposat humà.

La pel·lícula, dirigida per Ridley Scott, autor d'altres títols coneguts pel gran públic com Alien, el vuitè passatger (1979), Thelma i Louis (1991) o, més recentment, Gladiador (2000), no va passar de tenir una discreta acceptació en la seva estrena. L'Acadèmia de Hoywood, per exemple, només la va fer mereixedora a la nominació de dos òscars. Tanmateix, amb el transcurs del temps, el film ha acabat esdevenint el que s'anomena una obra de culte. Això sens dubte hi ha col·laborat l'estètica preciosista de les imatges, aspecte en el qual es posa de manifest la formació de publicista de Ridley Scott. Es tracta d'una estètica que contínuament juga amb el contrast o la combinació, del nou amb el vell, dels enginyers de tecnologia més avançada amb les runes

del passat –estil que, més endavant, ha donat lloc a moviments de cultura, com l'anomenat cyberpunk i que ha estat conreat per d'altres cineastes-. Val a dir que, amb aquest joc de contrastos, el director aconsegueix despertar en el públic un sentiment de malenconia, predisposant-lo al que, en definitiva, és el tema de la pel·lícula: en què consisteix la humanitat de l'home i quins són els seus límits. Del film se n'han fet diverses versions. Les dues més importants són la de la seva estrena, el 1982 i la de 1992, coneguda com a Director's cut. La primera introduïa algunes variacions a iniciativa de la productora, a fi de facilitar la comprensió de la història que s'hi explicava i de donar-li un final d'acord amb el gust del gran públic. En la segona, Scott va treure aquestes variacions i reforçà la idea que Deekart és també un replicant. Sigui com sigui, el cert és

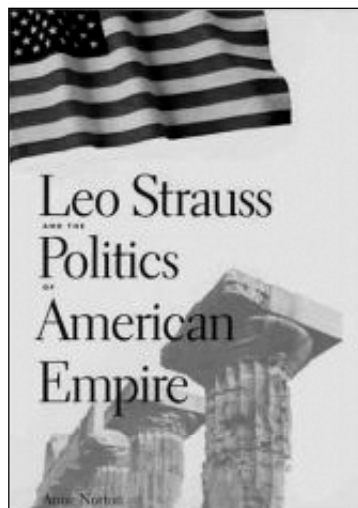
que Blade Runner s'ha convertit en un clàssic del cinema de ciència ficció. Cal veure-la.

Manfred Díez i Garcia

Fitxa tècnica:

Director: Ridley Scott
Producció: Michael Deely i Ridley Scott
Guió: Hampton Fancher i David Peoples, basat en la novel·la de Philip. K. Dick, *Do Androids Dream of Electric Sheep?*
Fotografia: Jonathan Cronenweth
Efectes Especials: Douglas Trumbull
Música: Vangelis
Repartiment: Harrison Ford (Rick Deekard), Rutger Hauer (Roy Batty), Sean Young (Rachel), Edward James Olmos (Gaff), M. Emmet Walsh (Bryant), Daryl Hannah (Pris), William Sanderson (J.F. Sebastian), Brion James (Leon), Joe Turkel (Tyrell) y Joanna Cassidy (Zhora)
Any: 1982
Duració: 115 minuts

Notícia de **ll**ibres

Leo Strauss and the politics of the american empire

Anne Norton
Yale University Press,
New Haven, 2004.

El llibre d'Anne Norton no és pròpiament un treball filosòfic o teòric. Té una clara dimensió periodística, en el sentit que explica l'actualitat, tot i que no renuncia a la teoria per acabar d'entendre el fenomen que esta descrivint: l'hegemonia intel·lectual assolida pels straussians a l'Amèrica del segon president Bush. El tema fou prou important en el seu moment com perquè La Vanguardia, un diari bastant refractari, com tots els mitjans catalans, a parlar de filosofia, li dediqués un dels seus

suplements culturals amb resultats més aviat desiguals (al costat d'un esclaridor article de J. Sales presentant la figura de Leo Strauss, hi havia un article sobre els straussians més aviat lamentable). En alguns cercles del país, l'atenció dedicada al tema augmenta pel relatiu eco que ha tingut entre nosaltres la filosofia d'Stanley Rosen. De Rosen, però, no se'n parla gaire al llibre. De fet, l'esmenta només una vegada. Ell és un exemple dels professors de filosofia que foren estudiants d'Strauss, que aprengueren a llegir amb ell i que miren de continuar ensenyant a llegir. Allò que a Norton li interessà són els deixebles d'Strauss, els qui han triat dir-se a si mateixos straussians que, en una bona mesura, coincideixen amb una part significativa dels quadres dirigents de l'actual govern dels Estats Units.

La mirada de Norton és molt més favorable i amistosa envers Strauss que no pas envers els anomenats straussians. De fet, la tesi central del llibre podria expressar-se dient que Strauss no seria, o només molt tangencialment podria ser, un straussià. Strauss es definí ell mateix com un filòsof polític. Fou, també, la darrera part de la seva vida, ciutadà americà. Òbviament, parlem de dues dimen-

sions diferents. Una cosa poden ser les meves simpaties o les meves inclinacions polítiques, un altre el raonament que utilitzo per guiar la meua tasca de reflexió. El primer pot ser mantingut a part del segon. El Leviatan fou escrit per un monàrquic, però no fa una apologia de la monarquia. El seu tema és el poder i la seva reflexió és vàlida, tant per als súbdits d'una monarquia, com per als d'una democràcia. Norton pensa que ens hauríem d'apropar a Strauss de la mateixa manera. Destriant les opinions personals d'Strauss del seu magisteri filosòfic. Això en permet arribar a la qüestió central. Strauss va tenir opinions polítiques més aviat dretanes. El seu conservadorisme sembla una dada inexorable si recordem la seva biografia. Al capdavall, ell era un exiliat que fugia d'una revolució, la nacionalsocialista, que va acabar prou malament. Evidentment, no ho tenia fàcil per simpatitzar amb els moviments que als anys seixanta pretenien desestabilitzar l'equilibri de poder en una societat, l'americana, que havia assolit la derrota d'una tirania inhumana i era garantia contra altres tiranies. Segurament, Strauss podia ser un votant del partit republicà. Significa això que la seva

filosofia suposi el fonament d'un conservadorisme? Afirmar-ho seria, sens dubte, precipitat. Al capdavant, un autor amb simpaties tan vives envers Plató o Nietzsche, tots dos pensadors revolucionaris a la seva manera, difícilment podria mantenir un conservadorisme. La investigació de Norton ens mostra aquí la diferència essencial entre Strauss i els straussians, la qual cosa concerneix l'ús que fan del terme "naturalesa". Els straussians són conservadors perquè defensen una sèrie de veritats com a establertes per la Naturalesa: el paper subordinat de la dona o la superioritat de la família monògama i heterosexual. Que aquestes afirmacions siguin refusades majoritàriament a la nostra cultura, fonamentant-se, per exemple, al saber antropològic, no és un argument que pugui impressionar massa els straussians. Sí que ho podria ser, però, que entre els inspiradors de Strauss (Plató i Nietzsche), aquests tipus d'afirmacions no sols no hi són normalment, sinó que resultarien més aviat incongruents. Els straussians fan de la naturalesa una font mítica, sostenidora, dels seus prejudicis. Strauss mirà la naturalesa de manera filosòfica. No com allò que fonamenta tesis i molt

menys doctrines, sinó com un estímul i un abisme permanent d'interrogació, d'exploració i de discussió. Des d'una consideració seriosa dels seus textos, el conservadorisme dels straussians només pot ser considerat com un enigma.

Certament, no tothom està qualificat per qüestionar la naturalesa i, en aquest sentit, s'obre una dimensió del pensament d'Strauss ben agradable pels qui es qualifiquen com els seus deixebles: el seu elitisme; un tret ben característic que, d'això no sembla haver-hi cap mena de dubte, fou de ben segur fomentat i estimulat pel pensador alemany. En tot cas, una característica, que no és exclusiva dels straussians, sinó de la que també participen grups en principi de característiques ideològiques oposades, com el que constituïa el format, per un altre continuador de Heidegger: Arendt. Altres trets dels moderns straussians resulten més aviat llunyans del que podia pensar Strauss; esmentaren només dues qüestions: el patriotisme i la política americana envers l'estat d'Israel.

Pel que fa a la primera qüestió, el contrast és ben palès. Mentre que el conservadorisme dels straussians és un defensor teòric i pràctic de la suprema-

cia, de l'imperi americà Strauss sempre es mostra molt recelós de les virtuts del patriotisme. No oblidem que, al capdavant, ell era un víctima del triomf d'un determinat nacionalisme. Aquesta actitud es fa palesa en el seu judici sobre Maquiavel, un pensador pel qual, en alguns moments, sembla tenir una admiració certa, però de qui no pot aprovar aquestes larvades pretensions nacionalistes, que són el cor de la seva reflexió. Per a Strauss hi ha virtuts superiors al patriotisme o, dit d'una altra manera, l'amor a la pàtria no és el fonament de cap mena d'excel·lència.

Pel que fa a Israel, el contrast entre Strauss i els straussians és esfereïdor. Aquests darrers han teixit una aliança amb l'extrema dreta fonamentalista, en la qual la defensa d'Israel és un element clau, per motius òbviament geopolítics, però també religiosos i purament culturals: la defensa d'Israel és una manera de mostrar la superioritat americana sobre Europa. Mentre que els segons van cometre un genocidi, els americans els defensen; mentre que Europa inventà els progrom, la política americana fa possible l'estat jueu. Tot això desenvolupat en un context en el qual molts dels vells clixés de l'antisemitisme

tradicional destinat als jueus està sent reciclat per dirigir-lo contra l'altre gran poble semita: els àrabs. Res de tot això no té arrel straussiana. A l'obra d'Strauss, l'Islam no és presentat mai com un altre d'Occident, sinó com una continuació del pensament grec, la qual cosa per cert sempre fou ben grata a Strauss, especialment el llegat d'un mestre que ensenyà a la ciutat de Badgad, ara ocupada per les tropes que dirigeixen els neostraussians: Farabi. Pel que fa a l'estat jueu, per a ell hi havia una distinció clara entre aquest estat i Israel, un símbol que pertany a tota la humanitat i que només es realitza adequadament a la universalitat i no pas dins de les fronteres d'un estat concret, limitat i contingent històricament, és a dir, d'un estat com qualsevol altre. L'obertura que realitzà Strauss fundant el seu ensenyament en Farabi i Maimonides, és tot el contrari del que ara estan realitzant els qui s'anomenen els seus deixebles.

La reivindicació d'Strauss com a pare intel·lectual del modern imperialisme americà és així un despropòsit de dimensions majúscules. Tanmateix, és un despropòsit explicable si pensem que l'ensenyament straussià fou quelcom que

anà més enllà de la persona d'Strauss. Sempre hi ha jerarquies entre els deixebles. Aquí és on apareix la dimensió més periòdica del llibre, que identifica i ens presenta alguns dels conformadors d'allò que ara es qualifica com a straussisme. Un personatge com Allan Bloom és, des d'aquest punt de vista, essencial i el llibre dedica una bona part del seu volum a explicar la crisi de la Universitat de Cornell, que constitueix el nucli del seu best-seller: *The closing of the american mind*. Norton ens ofereix una altra versió dels fets que resulta bastant plausible i que, segurament, és de lectura obligada per a tots els lectors d'aquest famós llibre. El llibre certament tingué èxit, la universitat que Bloom pensava que moriria en obrir-se a tothom, està ara més tancada que mai. Més igualada pel seu origen ètnic, però cada cop més tancada a la classe mitjana. La batalla de Bloom i del seus deixebles anomenats straussians té uns objectius segurament clars i que potser van molt més enllà de la seva defensa de la llibertat acadèmica.

Jordi Ramírez

L'autèntic origen dels europeus (El cristianisme en la formació d'Occident)

Octavi Fullat
Pòrtic. Barcelona. 2005

En una època en què a Europa -i especialment a Catalunya- tothom s'omple la boca de multiculturalitat i en què es debat com i fins a quin punt s'ha d'integrar la immigració que ens arriba de tot el món, el filòsof Octavi Fullat posa el dit a la nafra des de la primera plana d'un llibre savi i combatiu com pocs: "No sempre ens adonem que l'acte d'admetre l'estrany implica dos interrogants previs: qui és l'altre? Qui sóc jo? Donem per descomptat que ens

coneixem com a occidentals (...) Però dubto seriosament de la nostra autoconeixença (...) Aquesta recerca no té cap altre objectiu que el de respondre a la pregunta: “qui som, nosaltres, els receptors?”.

Quan Octavi Fullat anuncia que per explicar Occident, no n’hi ha prou a parlar de Grècia, Roma i la Il·lustració, que també cal incloure-hi el cristianisme (“Es pot ser ateu o bé agnòstic, però no es pot ser poca-solta”), ja es cura en salut afirmant que desplega la seva tesi servint-se del saber humanístic i dels mètodes que li són avinents (l’hermenèutica i la fenomenologia).

Centrat en la geografia europea (“Alguns somiatruites diuen que la seva geografia és la terra sencera; és clar, parlen del que ignoren”), Fullat destaca les quatre escissions o ruptures importants que caracteritzen Europa culturalment: contraposició món romà-mon grec (segle iv); arribada de l’islam, que afecta sobretot el sud; separació definitiva entre llatins i bizantins el 1054; i reforma protestant durant el segle xvi, que deixa un nord protestant i un sud catòlic. I és en aquest context geocultural on Fullat emmarca la seva meditació: “Amb ‘cristianisme’ faig esment aquí d’una història de civilització concreta desenvolupada en l’interior de

l’espai europeu entre els segles iv i xv. Sostinc que aquesta història és la que condiona i fa possible una història més àmplia, tant en l’espai com en el temps, una història específica que és costum de denominar ‘Occident’. Cristianisme, per tant, en la meua perquisició no és utilitzat com a religió, sinó com a fet de civilització; és a dir, en tant que cultura (com a manera de veure el món), tecnologia (com a manera de modificar el món) i, finalment, en tant que institucions socials (com a manera d’inserir-se col·lectivament en el món)”.

El triangle que componen Jerusalem, Atenes i Roma generarà el cristianisme: l’encarnació de l’Absolut jueu (o sentit definitiu) en el si de la cosmovisió immanent de grecs i romans. Una síntesi que configura Occident i que sorgeix de la macrocivilització del blat (sense lligams amb la macrocivilització de l’arròs: bramanisme-hiduíisme, budisme, confucianisme, taoisme, sintoisme; ni amb la del blat de moro: civilitzacions precolombines).

Com es produeix aquesta síntesi entre religions paganes i la religió jueva que desemboca en el cristianisme i la seva posterior evolució, és el que Fullat desglossarà al llarg del llibre; una història impossible de resumir en aquest article, però que parla

de fets concrets, de personatges històrics i d’idees que aniran configurant el món occidental.

La síntesi cristiana, explica Fullat, entrarà en crisi al segle xv, quan l’èsser humà i la raó desplaçaran Crist com a punt de referència total. “La modernitat neix del cristianisme, però l’assassina tot desencarnant-lo i tornant a les ciències i tècniques grecoromanes. L’Etern és sobrer.” El Renaixement (o Home) i la Il·lustració (o Raó) assenyalen, doncs, l’agonia històricosocial del cristianisme, per bé que els valors cristians sobreviuen en forma de valoracions col·lectives (això sí, sense suport metahistòric).

En definitiva, *L’autèntic origen dels europeus* defensa l’existència d’una civilització, l’Occidental, que és completament diferent d’altres que hi ha hagut i hi ha al món; argumenta la llavor del cristianisme (durant molts segles per activa, i després per passiva) com a fonamental i intrínseca en la configuració d’Occident; i proposa que aquest llegat, en un món tan caòtic i faltat –o sobrat– de referents, no el llencem a les escombraries, sinó que el tinguem ben present a l’hora d’analitzar el present i dibuixar el futur.

Antoni Vallès

Nadal, Creu de Terme de la història

Mossèn Josep M. Ballarín
Dèria Editors, 2005.

Partint del fet que el **Nadal és fita d'anada i tornada de la història** abans en l'espera (Antic Testament) després en la predicació i acceptació de l'esdeveniment al llarg de la història, l'autor fa un repàs d'aquesta història d'una manera fulgurant, a base d'unes **grans llambregades que perme ten una visió de conjunt**. Com diu Ballarín *sempre m'ha agradat guaitar-me la història des de molt amunt i a grans gambades*. Ara bé, aquestes ullades interpretatives només són possibles quan es té un pòsit cultural estimable que, en aquest cas, és immens, podríem dir d'una força irresistible.

Ballarín s'esplaia en **unes agudeses sintètiques i originals** que enamoren el lector i el fan addicta a l'espera de noves troballes.

Com, per exemple: *"Amb el poble fent-li el rebec, Déu no va tenir més remei que dur-lo a cal Notari: Moisès va baixar del Sinaí amb les Taules de la Llei."*

O bé: *El gregorià, sortit certament entre les ombres romàniques, com el bon vi es fa vell a les bones botes."*

I, encara, expressa que la parròquia és *a l'origen d'Europa... com a confederació de parròquies* que durant segles *van fent el seu fet*.

Les seves interpretacions són novedoses i tallants: *"La democràcia ve de l'Església puritana. Nietsche, mata-rates de sagristia, Hamlet un esplèndid cagadubtes. Lenin, la cisalla. Trotsky, la revolució a no parar. Stalin, la Tralla i Sibèria. De rebot: Mao i el seu seminari, Llibre vermell fent de Kempis."*

Bellíssima la seva menció a Dostoiewsky, que va sentenciar que *"si el Crist no fos veritat em quedaria amb el Crist i deixaria la veritat."*

Un es pregunta per què **l'estil literari de Ballarín**, que com l'obra dels grans artistes té un regust personal inconfusible, no ha estat encomiada pels crítics del nostre país? És perquè Ballarín es confessa capellà del tronxo i això difícil-

ment es perdona? És perquè el seu estil trenca tots els motlles, desborda per tot arreu i els crítics no saben com emprendre-se'!

Tant per cultura, com per imaginació i manera d'explicar, **el llibre, només el podran assaborir** aquells qui són prou saberuts, culturitzats i amb uns coneixement mínims que els permetin accedir als sobreentesos, als adjectius sorprenents i brillants, que són la gràcia i la sal de la manera d'escriure de Ballarín. Si hi afegim els tocs poètics, com el del *Rossinyol que vas a França*, acabarem d'ullar el seu estil.

I una paraula encara: Si el llibre es pot llegir **d'una tongada, molt millor**. Ens bressola ara i adés, sigui en el desànim sigui en la perplexitat, per acabar en l'esperança del missatge més bell que al món sia, les Benaurances.

Ballarín s'autodefineix **ninotaire de vocació** i a fe que el seu traç ferreny, enèrgic i alhora senzill, l'acredita com un dibuixant atractiu i adient, reeixit en la seva vocació. No es d'estranyar que se'l requereixi per a noves aventures editorials on el dibuix ha de jugar-hi un primer paper.

Després de tot el que s'ha dit, els lectors convindran que és un llibre que s'ha de llegir i de tenir com a referent.

Josep Espar i Ticó

Genios Un mosaico de cien mentes creativas y ejemplares

H. Bloom

Anagrama. Barcelona, 2005.

Genios, obra que Bloom va publicar l'any 2002, s'ha d'emmarcar dintre de la seva llarga trajectòria de defensa de la literatura i de la idea de geni enfront del que ell considera els seus detractors i reduccionistes, des dels sociobiologistes fins als materialistes de l'escola del genoma, incloent-hi els diversos historiadors. No s'ha de buscar en aquesta obra cap estudi erudit sobre els autors presentats, sino més aviat el que jo anomeno "perspectives de lectura", és a dir, consideracions que ens sugge-

reixen noves lectures per part d'algú que coneix a la perfecció la història de la literatura universal i sap que la literatura és el mirall de la vida.

L'objectiu de Bloom és doble: aconseguir que la nostra apreciació del geni augmenti i, a la vegada, demostrar com el geni s'engendra gràcies a l'estímul del geni previ més que no pas com a fruit dels contextos culturals i polítics. La contra-imatge del geni és la mediocritat, autèntica plaga de la nostra Era de la Informació, instal·lada en les obsoletes institucions acadèmiques. L'estudi de la mediocritat, diu Bloom, només genera mediocritat.

Tenim necessitat del geni, encara que ens produeixi enveja o incomoditat. Aquesta necessitat, però, no implica que nosaltres aspirem a ser genis, sinó que l'anhel d'allò transcendental i d'allò extraordinari forma part de la nostra herència comuna i no ens abandona mai completament. Això és el que ens aporta el geni. Potser la "grandesa" no estigui de moda, diu Bloom, però és molt difícil seguir vivint sense l'esperança de topar-se amb allò extraordinari. El geni, en aquest sentit, és el millor camí per assolir la saviesa, i en això consisteix la vertadera utilitat de la literatu-

ra per a la vida: llegim en busca de més vida i només el geni ens la pot proporcionar.

Els genis són essencials per a conèixer-nos a nosaltres mateixos, ja que ens mostren una *alteritat* que d'aquesta manera podem conèixer. Invoquen necessàriament allò transcendental i allò extraordinari perquè en són plenament conscients. La consciència de Shakespeare ens sobrepassa, ja que excedeix el nivell més alt de consciència al qual accediríem si no el coneguèssim. Segueix essent, i potser ho sigui per sempre, el nostre exemple més grandios de l'ús de la literatura per a la vida, ja que gràcies a ell veiem allò que d'altra manera no podríem veure. Ens ha fet diferents.

En aquest llibre, Bloom només busca definir, de la millor manera possible, el *geni* particular de cent personatges. Barreja la crítica literaria i la biogràfica, però eludeix pràcticament del tot la perspectiva històrica. No perquè s'oposi a contextualitzar o a donar-li rerefons a una obra, sinó perquè no li interessa disminuir la literatura, o l'espiritualitat, o les idees, amb l'excessiva determinació historicista. Les mateixes forces socials, econòmiques i culturals, diu Bloom, produei-

xen simultàniament obres immortals i obres que no transcendeixen la pròpia època. Com deia Blake, “El geni està sempre sobre la seva època”.

Per què aquests cent? Bloom havia planejat incloure'n molts més, però després li va semblar que aquests cent eren suficients, excloent aquells autors que encara viuen. La tria és, tanmateix, representativa de la literatura universal. Deixant de banda aquells que no es poden ometre - Shakespeare, Dante, Cervantes, Homer, Virgili, Plató i els seus parells -, la selecció que ens presenta Bloom és, com diu ell mateix, completament arbitrària i idiosincràtica, com ho és el propi geni: idiosincràtic, enormement arbitrari i, en darrera instància, solitari.

Bloom ha organitzat aquests cent genis de la llengua en deu grups de deu. Cada un dels deu grups, regits per una *sefi-rah* particular, està sotsdividit en dos grups de cinc, que Bloom ha optat per nomenar “lustres”. Al començament de cada lustre hi ha un o dos paràgrafs que il.lustren una mica el procés d'associació d'aquestes cinc figures. La forma de mosaic, treta de la imatge de les *sefirot* cabalístiques, és perquè Bloom la creu

il.luminadora i font de contrastos significatius. Els deu encapçalaments corresponen als noms més comuns de les *sefi-rot*, que poden ser considerades il.luminacions, textos o fases de la creativitat. Les *sefi-rot* són el centre de la càbala: volen representar la naturalesa intrínseca de Déu, els secrets del caràcter i de la personalitat divins. Són els atributs del *geni de Déu*, en tots els sentits en els que Bloom utilitza el terme “geni” en aquest llibre.

Aquest paradigma de la càbala ha de ser completat amb el del gnosticisme, *la religió de la literatura* un coneixement que allibera la ment creativa de la teologia, del pensament històric, i de qualsevol divinitat completament distinta del que és més imaginatiu en el jo. Això és el geni.

Després de la lectura d'aquells que anomenem genis, la pregunta que caldria plantejar-nos seria la següent: han engrandit la nostra consciència? S'ha intensificat la meua percepció i s'ha ampliat i aclarit la meua consciència mentre em divertia d'una o altra manera?. Si no ha estat així, he topat amb el talent, però no amb el geni. Aquest ha d'activar el millor i el més profund en mi mateix.

Bloom acaba formulant un desig: no podem afrontar el segle XXI sense l'esperança que també aquí ens esperi un geni, del tipus de Stravinski, Louis Armstrong, Picasso, Matisse, Proust, Joyce. Potser seria demanar massa un Shakespeare, un Dante, un Bach o un Mozart, un Miquel Àngel o un Leonardo, donada l'escassetat d'aquests dons, però volem i necessitem allò que s'elevi sobre el segle XXI, sigui quina sigui la seva manifestació.

Josep Hereu

XXV Curs d'estiu

5, 6 i 7 de juliol de 2006

Institut Químic de Sarrià
Via Augusta, 390
08017 Barcelona

Una nació europea de ciutadans lliures

Dimecres 5: L'art i la festa

Professors:

Josep M. Ballarín
Gregorio Luri
Francesc Miralles

TAULA RODONA

Moderarà: Francesc Mestre

Dijous 6: Les llibertats

Professors:

Jordi Sales
Philippe Bénétou
Conrad Vilanou

TAULA RODONA

Moderarà: Josep Solà

Divendres 7: Europa

Professors:

Octavi Fullat
Jordi Pujol

**SOPAR DE CLOENDA
DEL XXV CURS D'ESTIU**

Presidit per: Jordi Pujol

